

TARTU ÜLIKOOL

Filosoofiateaduskond

Ajaloo ja arheoloogia instituut

Uusima aja osakond

Priit Hunt

JOHANNES KAIVU ELU JA TEGEVUS 1935. AASTANI

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Dots. Vahur Made

Tartu 2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Johannes Kaivu lapseõlv ja koolitee algus	9
1.1 Sünd ja päritolu. Vanemad	9
1.2 Kooliaastad Järve, Kavilda ja Puhja kihelkonnakoolis	11
1.3 Tartu Reaalkool. Tartu Ülikooli arstiteaduskond	12
1.4 1917. aasta Oktoobrirevolutsioon ja sellele järgnenud sündmused	14
2. Vabadussõda ja Toitlusministeerium	17
2.1 Astumine rahvaväkke ja Vabadussõja algus	17
2.2 Toitlusministeerium	22
3. Siseministeerium ja ülikooliõpingud	26
3.1 Siseministeerium	26
3.2 Johannes Kaivu isiklik elu	28
3.3 Tartu Ülikooli õigusteaduskond	29
3.4 Eesti Üliõpilaste Selts (EÜS)	30
4. Kohtuministeerium	32
4.1 Üldine tegevus Kohtuministeeriumis	32
4.2 Mereseadused	35
4.3 Õiguslased artiklid ajakirjanduses	37
4.4 Kirjutatud raamatud	39
4.5 Vaade tulevikku	42
Kokkuvõte	44
Kasutatud allikad ja kirjandus	47
Arhiivallikad	47
Kasutatud kirjandus	48
Summary	54

Sissejuhatus

Johannes Kaiv on 1939-65. aastal New Yorgis konsuli ja peakonsulina, sh. 1940-1965 saadiku ülesannetes töötades jäädvustanud end Eesti diplomaatia ajalukku. Paraku on tema isik ja tegevus jäänud siiani sisulise ajaloo uurimuse tähelepanu alt välja. Käesolev uurimus keskendub Johannes Kaivu varasemale eluperioodile, enne tema Austraaliasse siirdumist 1935. aastal. Antud käsitlus peaks võimaldama paremini mõista, milliste eeldustega ning millisel moel Johannes Kaiv oma väliskarjääri alustas.

Mõningaid raamatuid 1940-1991 eksiilis tegutsenud Eesti välissaadikutest on juba ilmunud. Nimetagem näiteks Tiina Tammani avaldatud „August Torma – sõdur, saadik, salaagent“¹ ja Jüri Anti koostatud raamatut „August Rei – Eesti riigimees, poliitik, diplomaat.“² Johannes Kaivu kohta sarnast teost veel ilmunud ei ole, kuid sellele vaatamata ei saa teda pidada eelpool mainitud esindajatest vähemtähtsaks. Mõlemas eelnimetatud raamatus on Kaiv äramärkimist leidnud, seda aga vaid seoses perioodiga, mil ta töötas Ameerika Ühendriikides.

Sama etappi tema elust on vaadeldud ka raamatus „Sõja ja rahu vahel.“ Kaheköitelisena ilmunud koguteose teises osas on vaadeldud nii välisesinduste välispoliitilist tegevust üldisemas plaanis kui ka esindusi erinevates riikides eraldi³. Tegemist on aga oma olemuselt ülevaatliku käsitlusega, mis ei anna iga üksiku esinduse puhul põhjalikumalt ülevaadet.

Põhjalikuma ülevaate saatkondade ajaloost on teinud Eero Medijainen raamatus „Saadiku saatus“. Ka siin on Kaivu tegemistest põgusalt kirjeldatud perioodi, kui ta oli juba Ameerika Ühendriikides. Tema nime on mainitud kahel

---

¹ Tamman, Tiina. *August Torma – sõdur, saadik, salaagent*. 2011

² Ant, Jüri. *August Rei – Eesti riigimees, poliitik, diplomaat*. Tartu 2012

³ Tarvel, Enn; Meelis Maripuu. *Sõja ja rahu vahel II. Esimene punane aasta*. MTÜ S-Keskus 2010, lk 580–620

korral – seoses New Yorgi konsuli kohale asumisega⁴ ning tunnustades tema tegevust 1950ndate alguses USA-s⁵.

Mart Orava ja Enn Nõu koostatud raamatus „Töotan ustavaks jääda... Eesti Vabariigi valitsus 1940–1992“⁶ on Kaivu nimi mitmel korral ära toodud, kuid teda on kirjeldatud sündmuste ühe (kõrval)tegelasena ning puudub käsitlus iseseisvuse säilitamise püüetest Kaivu enese pilgu läbi. Lisaks on raamat oma ülesehituselt Stockholmis resideerinud Eesti eksiilvalitsuse keskne. Kuna raamatu peategelaste suhted Ameerika Ühendriikides elavate juhtivate eestlastega olid keerulised, siis on raskendatud raamatus esitatu objektiivne kajastus.

Ülevaatlik raamat „Eesti välisteenistus. Biograafiline leksikon 1918–1991“, mille on koostanud Triin Mulla, Peep Pillak, Jüri Trei ja Heini Vilbiks, annab hea lühiülevaate tollasest välisteenistusest üldisemalt ning sealt ei puudu ka Johannes Kaivu tegevuse lühikirjeldus ja ühtlasi põgus ülevaade eluloost. Raamat on oma olemuselt ülevaatlik ning põhineb seetõttu vähestel allikmaterjalidel. Kaivu raamatus ilmunud elulugu on koostatud suures osas selle põhjal, mida Kaivu ise enda kohta on kirjutanud⁷. Eluloo kirjeldamisel on kasutatud kahte arhiivfondi (Tartu Ülikool, Välisministeerium), Eesti Üliõpilaste Seltsi (EÜS) 1906–1918. aasta materjale ning väliseestlaste ajalehe Vaba Eesti Sõna kolme artiklit. Kui Välisministeeriumi fond välja arvata, siis on eelpool mainitud andmetest võimalik leida vaid Kaivu enese koostatud eluloo ülevaateid ja tähtpäevadeks ilmunud ajalehe artikleid, mis suure tõenäosusega on Kaivu endaga kooskõlastatud või isegi tema enda kirjutatud.

Eelnimetatud teostest eraldi tuleb ära märkida raamatud, mis on ilmunud Kaivu New Yorgi kaastöötaja Ernst Jaaksoni kohta, samuti Jaaksoni enese mälestused. Kuna tegu on paratamatult subjektiivsete käsitlustega, siis nendesse suhtusin pigem teatava ettevaatlikkusega, kuid kindlasti ei saa nende olulisust kahtluse alla seada. Nendeks on Anne Velliste koostatud „Ernst Jaaksonile“⁸ ning

---

⁴ Medijainen, Eero. *Saadiku saatus. Eesti välisministeerium ja saatkonnad 1918–1940*. Eesti Entsüklopeediakirjastus 1997, lk 258

⁵ Medijainen, Eero. *Saadiku saatus. Eesti välisministeerium ja saatkonnad 1918–1940*. Eesti Entsüklopeediakirjastus 1997, lk 185

⁶ Orav, Mart; Nõu, Enn. *Töotan ustavaks jääda... Eesti Vabariigi valitsus 1940–1992*. 2004

⁷ Koostajad Triin Mulla, Peep Pillak, Jüri Trei, Heini Vilbiks. *Eesti välisteenistus. Biograafiline leksikon 1918–1991*. Tallinn 2006, lk 51

⁸ Velliste, Anne. *Ernst Jaaksonile*. Tallinn 2000

Ernst Jaaksoni „Eestile.“⁹ Viimane raamat on hiljemgi taasavaldatud.¹⁰ Mõlemas raamatus on Johannes Kaiv ja temaga seonduv saanud suurt tähelepanu.

Raamatus „Eestile“ on kokku võetud tähtsamad sündmused Ernst Jaaksoni elust tema enese pilgu läbi. Kasutatud on rohkelt arhiivimaterjale ning samuti Jaaksoni elu jooksul tehtud märkmeid. Kaivuga seotud sündmused raamatus ongi esitatud peamiselt läbi arhiivimaterjalide. Materjalid kajastavad, kellele Kaiv kirja välja saatis ning kuidas talle vastati, millise noodi esitas jne. Autor hoidub arvatavasti teadlikult igasuguste hinnangute andmistest Kaivu tegevusele, rääkimata analüüsist. Kõrvaltvaatajad on Jaaksonit iseloomustanud kui rahulikku inimest, kes teistega tülitsema ei kipu¹¹ ja see on arvatavasti põhjuseks, miks hinnanguid ei ole antud. Kaiv ja Jaakson olid oma isiksuseomadustelt erinevad ja kindlasti oli neil tekkinud teineteisest selline arvamus, mis raamatust välja ei tule. Samas oli omavaheline sobivus olemas ning osati teineteisega arvestada. Vastasel juhul oluaks koostöö pingelistel aegadel välistatud.

Raamatut iseloomustab veel tekst, mida on Jaakson selle sissejuhatuses rõhutanud, nimelt, et tegemist on ülevaatliku käsitlusega ja lühidalt on esitatud vaid kõige tähtsamad sündmused.¹² See kehtib nii II maailmasõja-aegsete üldisemate sündmuste kohta, kui ka Ameerika Ühendriikides sel perioodil paiknenud Eesti laevadega esile kerkinud probleemidega seoses. Samuti põgenike ja sõjavangide küsimus. Kõik mainitud valdkonnad vajaksid samuti pikemat uurimust.

Teine raamat „Ernst Jaaksonile“ koosneb peamiselt erinevate väliseestlaste antud intervjuudest, mis on salvestatud aastakümneid pärast Kaivu surma. Mõnedel juhtudel on mitmed intervjuueeritustest puutunud Kaivuga kokku vaid põgusalt või kolmandate isikute kaudu ning sedasi võib olla tekkinud mõningane valearusaam sündmuste tegelikust olukorrast. Kui vaadelda intervjuusid tervikuna, on aru saada, et inimesed mäletavad samu sündmuseid erinevalt ning hindavad ka kahe isiku – Jaaksoni ja Kaivu panust erinevalt. Samas ehk ongi raamat mõeldud nägemusena sellest, kuidas asjaosalised sündmuseid tagantjärele näevad.

---

⁹ Jaakson, Ernst. *Eestile*. 1995

¹⁰ Jaakson, Ernst. *Eestile*. Tallinn 2011

¹¹ Velliste, Anne. *Ernst Jaaksonile*. Eesti entsüklopeediakirjastus 2000, nt lk 90

¹² Jaakson, Ernst. *Eestile*. Tallinn 2011, lk 7

Kõigele vaatamata sisaldavad mõlemad raamatud ohtralt arhiivimaterjale, mida ei saa tähelepanuta jätta ning nende koondamine ühte käsitlusse on ka selle töö koostaja uurimistegevust mõnevõrra lihtsustanud.

Teistes teostes on Kaiv leidnud vaid põgusat äramärkimist, ilmudes siin ja seal kas kirja saaja või saatjana vm. Näiteks Karl Ast Rumor on avaldanud oma raamatus „Tule ja päikese all. Maailma lõpus. III“ ühe kirja Kaivule.¹³

Mis puutub Kaivu tegevusse enne tema asumist New Yorgi konsuli kohale, siis sellekohane käsitus puudub täielikult ning mõningase ettekujutuse annavadki vaid tähtpäevadeks ilmunud lühieluloo kirjeldused, mis on mõningatel juhtudel ebatäpsed ja lünklikud. Arhiivianndmed tema varasema tegevuse kohta on laiali erinevates fondides. Mõningad niidiotsad juhatasid autorile kätte just needsamad Kaivu lühielulood ja tema enda kirjeldused oma varasemast elutegevusest.

Nagu juba mainitud kajastab käesolevas töö Johannes Kaivu ja tema tegevust kuni 1935. aastani, mil ta siirdus Austraaliasse. Ühelt poolt olen eesmärgiks seadnud Kaivu sellel eluperioodil toimunud sündmuste seni teadmata detailidest ülevaate andmise ning püüdnud ühtlasi analüüsida, mis võis ühe või teise olukorrani tema elus viia ning mil moel tema karjäär arenes.

Samuti loob see võimaluse võrrelda tema elukäiku teistega, samal ajal ja sarnastel elualadel tegutsenud inimestega. Kuigi taustsüsteem – revolutsiooniline aeg, Vabadussõda, vabariigi loomisaastad, vaikiv ajastu, olid neil samad, saavutati oma positsioon siiski erinevatel viisidel ja erinevate ringkondadega läbi käies.

Teiseks võiks uurimus olla tulevikus aluseks Johannes Kaivu täieliku eluloo koostamisele. Kuigi antud uurimust ei saa kindlasti pidada täiuslikuks, annab see samas mingisuguse ettekujutuse Kaivu varasemast elust.

Kolmandaks aitab kirjutis mõista ja kirjeldada neid eksimusi, mida Kaivu varasema eluloo kirjeldustes siiani tehtud on. Siinkohal pean silmas välisministeeriumi kodulehel¹⁴ ning Tallinna Ülikooli Raamatukogu väliseesti

---

¹³ Rumor, Karl Ast; koostaja Runnel, Hando. *Tule ja päikese all. Maailma lõpus. III*. Tartu 2009, lk 32

¹⁴ Vilbiks, Heini. *110 aastat peakonsul Johannes Kaivu sünnist*. Välisministeeriumi kodulehekülj. <http://www.vm.ee/?q=en/node/4392>

isikute andmebaasis¹⁵ leiduvaid vigu Johannes Kaivu varasema eluloo kohta, millest tuleb juttu allpool. Neil ehk polekski peatunud, kuid asjaolu, et vead on jõudnud tänasesse päeva, ei lase juhtunust mööda vaadata ning kinnitust leiab, et Kaivu elukäigu tutvustamine laiemalt on käsitlust vajav. Ka Eesti ajalugu tervikuna kajastav „Eesti ajalugu“ sarja kuuendas osas mainitakse Kaivu vaid ühes lõigus ning sealgi on ekslikult kasutatud nime Juhan Kaiv.¹⁶

Lisaks tuleks lühidalt vaadelda Kaivu koostatud seadusi, artikleid, raamatuid jm, et mõista, millise ettevalmistuse oli ta saanud oma hilisemas elus läbi löömiseks.

Töö koostamisel on kasutatud nii Ajalooarhiivis kui ka Eesti Rahvusarhiivis leiduvaid Johannes Kaivuga seonduvaid materjale. Väga palju abi on olnud Ernst Jaaksoni korrastamata dokumentide hulgast leitud Kaivu puudutavatest materjalidest, mida Anne Velliste on kinkinud Eesti Rahvusarhiivile 2001. aastal.¹⁷ Samuti aitasid varasemat eluperioodi mõista Eesti Üliõpilaste Seltsi¹⁸ ja Tartu Ülikooli fondide materjalid.¹⁹ Töölaseid sündmusi aitasid kirjeldada erinevate ministeeriumite fondid²⁰, kus Kaiv töötas, ning tähelepanuta pole jäänud ka erinevate kohtute²¹ arhiivmaterjalid. Vaadeldud on veel New Yorgi peakonsulaadi dokumente.²² Lisaks neile materjalidele on tähelepanu pööratud toleaeagsele ajakirjandusele.

Kaivuga seonduvat on olnud keeruline analüüsida, nagu ka Jaakson mainib, seetõttu, et Kaiv ei pidanud päevikut.²³ Või õigemini pidas, kuid seda väga lühikese ajaperioodi jooksul.²⁴ Samuti ei ole olulisel määral säilinud tema märkmeid. Eriti puudub see varasemat eluperioodi. Keeruline oli täiendada toimunud sündmusi Kaivu enese seisukohtadega ning nii mõnelgi juhul tuli piirduda vaid oletustega.

---

¹⁵ Tallinna Ülikooli raamatukogu koduleheküljel. **Väliseesti isikud. Johannes Kaiv.**

<http://isik.tlulib.ee/index.php?id=1626>

¹⁶ Peatoimetaja Vahtre, Sulev. **Eesti ajalugu VI**. Tartu 2005. Nutt, Mart; Balti küsimus 1940–45, lk. 151

¹⁷ ERAF, f. 9619. Kaiv Johannes – diplomaat

¹⁸ EAA, f. 1767. Eesti Üliõpilaste Selts

¹⁹ EAA, f. 402. Tartu Keiserlik Ülikool ning EAA. 2100. Eesti Vabariigi Tartu Ülikool

²⁰ ERA, f. 19. Toitlusministeerium, ERA, f. 957. Välisministeerium, ERA, f. 76. Kohtuministeerium

²¹ ERA, f. 1356. Riigikohus. ERA, f. 1357. Tallinna Ringkonnakohus. ERA, f. 1947. Tartu Ringkonnakohus

²² ERA, f. 1608. New Yorgi Peakonsulaat

²³ Jaakson, Ernst. **Eestile**. Eesti Päevalehe AS 2011, lk 140

²⁴ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 2. Johannes Kaivu päevik

Käesolev töö on jaotatud neljaks peatükiks ja sündmusi on üldjuhul püütud esitada kronoloogilises järjekorras.

Esimeses osas on vaatluse alla võetud sündmused Kaivu sünnist kuni tema Vabadussõtta minekuni. Siia mahub nii tema sünd, varasem koolitee, kui ka tegevus Saksa okupatsiooni aegses värskelt välja kuulutatud Eesti Vabariigis.

Teises peatükis on ära toodud Johannes Kaivu tegevus Vabadussõjas ja karjääri algus Toitlusministeeriumi juures.

Kolmandas peatükis käsitletakse sündmusi mis on seotud Kaivu õpingutega Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas ning tegevus Eesti Üliõpilaste Seltsis. Samuti on kirjeldatud tema edasist karjääri Siseministeeriumis ja tegutsemist advokatuuri liikmena.

Viimases osas on vaatluse all tegevus Kohtuministeeriumis. Vaadeldud on ka koostatud seaduseelnõusid ning raamatuid ja peatüki lõpetab lühiülevaade tulevikku.

Siinkohal ütlen edasi ka tänusõnad oma juhendajale, Vahur Madele, kes väga hea teemavaliku välja pakkus.

1. Johannes Kaivu lapsepõlv ja koolitee algus

1.1 Sünd ja päritolu. Vanemad

Johannes Kaiv sündis 8. juulil, 1897. aastal (vana kalendri järgi 26. juunil 1897)²⁵. Sünnikohaks on ta ise nimetanud Mäelt-Loku talu, Järve küla, Kavilda valla, Puhja kihelkonna, Tartumaa. Ema nimi oli Juuli (Juula) ning ta suri Kaivu andmetel 1944. aastal Eestis. Õdesid ja vendi Kaivul polnud.²⁶ Lähisugulastest mainib Kaiv samas, et tal oli vaid üks onu, Jaan Kaiv. Tegelikult oli Kaivu emal õdesid-vendi rohkem, kuid nad surid noorelt.²⁷

Kaivu sünnikoha, Puhja kihelkonna ajalugu ulatub 13. sajandisse. Antud piirkonnas oli kokku kaheksa mõisat. Kaivu elukoht oli Kavilda (*Kawelecht*) riigimõisa lähedal.²⁸ Paraku on mõis jäänud senini mõisaajaloo uurijate tähelepanu alt välja. Samuti ei ole õnnestunud leida Kaivu sünnivalla, Kavilda vallakohtu ega vallavalitsuse protokolle. Nii on keeruline kirjeldada piirkonna üldisemat eluolu.

Sündinud on Kaiv lihtsas taluperes. Talu nimeks oli personaliraamatu järgi Lokko (Noor) ning tema esivanemad elasid selles talus juba 18. sajandi lõpust.²⁹ Üks tema esiisa on keegi Rätseppa, Hans (sünd u 1750) ning toonane nimi võib viidata ka mehe ametile. Tema poeg Jaan ja järgnevad kaks põlvkonda enne Johannes Kaivu vanaisa sündi elasid samas talus edasi. Johannes Kaivu vanaisa, Hans Kaiv sündis 1838. aastal ja nägi ära ka lapselapse sünni, surnes 1901. aastal. Ema Juuli sünniaastaks oli 1867, mis näitab, et ta oli oma ainsa lapse sündides 30-aastane.

Ema oligi Johannes Kaivu peamine üleskasvataja. Nimelt kasvas Kaiv üles ilma isata. Kaivu teada olla isa Venemaal kaduma läinud. Mis põhjustel ta Venemaale siirdus ja millistel asjaoludel Eestisse tagasi ei pöördunud, on jäänud

²⁵ EAA, f. 1262, n. 1, s. 310. EELK Puhja koguduse meetrikaraamat. 1897, lk 18, K. 10

²⁶ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Johannes Kaivu kiri Henno Lenderile. 13. juuni, 1963

²⁷ EAA, f. 1262, n. 1, s. 356. EELK Puhja koguduse personaalraamat. 1840–72, lk 132, K. 72

²⁸ Praust, Valdo; MTÜ Alt-Livland. *Puhja kihelkond. Kirchspiel Kawelecht in Kreis Dorpat*. Eesti mõisaportaali, <http://www.mois.ee/kihel/puhja.shtml>

²⁹ EAA, f.1262, n. 1, s. 356. EELK Puhja koguduse Personaalraamat. 1840–1872. Lk. 132, K. 72

praeguseni veel selgusetuks. Arvatavasti ei teadnud Kaiv oma isast kuigi palju, kuid tundub, et ta oli isa suhtes ükskõikne, sest kogu oma elu jooksul on ta erinevates ankeetides kasutanud vanema nimena ikka ja alati oma ema Juuli nime.

Igatahes tundub Kaivu isaga seonduv olevat selline teema, millest ka tema enda sugulaste ringis eriti rääkida ei tahetud ning ka ema Juuli ei saanud temast väga lugu pidada, mida näitab kasvõi see, et sünnikandesse, Puhja meetrikaraamatusse, isa nime märgitud ei ole. Samuti märgib Kaiv oma elulookirjelduses Eesti Üliõpilasseltsile (EÜS), et isa on, */kuid mul ei ole au teda tunda*.³⁰

Isaga seonduv tuli taas päevakorda pärast maailmasõda, kui Kaiv mingil põhjusel oma isa mainima hakkas. Näiteks ühel juhul on ta maininud, et isa nimi olla Jaan Ants Kaiv,³¹ mis on aga ebatõenäoline. Kuigi perekonnanime pole õnnestunud teada saada, ei ole usutav, et isa kandis ema neiupõlvenimega sama perenime. Seda fakti on märkinud näiteks Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu (TLÜAR), kes on selle nime all Kaivu isa maininud.³² Seda, et fakt on nendest märkmetest võetud, peaks kinnitama samal lehel mainitud eksimus Johannes Kaivu ema kohta. Nimelt on TLÜAR väitnud, nagu oleks Kaivu ema neiupõlvenimi Kavilda. Tegemist on aga hoopis tema sünnikohaga.

Isa nimi tulebki esile alles Kaivu USAsse siirdumise järel, tekitades seetõttu kahtlusi, kas Kaiv ise ikka tegelikult teadis oma isa õiget nime ning miks ta seda siis varem ei ole maininud. Veidi enne surma, 1963. aastal on ta maininud ühel korral ka isa nimena Hansu.³³ Tuleb tõdeda, et seda, kas isa oli Hans, Ants, Jaan Ants vms, ongi teadmata, sest selle kindlakstegemiseks pole piisavalt andmeid.

---

³⁰ EAA, f. 1767, n. 1, s. 643. Kaivu elulugu EÜS-le 18. märtsil, 1918, lk 1

³¹ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 1. Johannes Kaivu märkmed. K. 38

³² Tallinna Ülikooli raamatukogu kodulehekülj. **Väliseesti isikud. Johannes Kaiv.**
<http://isik.tlulib.ee/index.php?id=1626>

³³ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Voldemar Lenderile, 13. juunil 1963

1.2 Kooliaastad Järve, Kavilda ja Puhja kihelkonnakoolis

Haridusteed alustas Johannes Kaiv Järve külakoolis, kus õppis ühe aasta. Sealt edasi jätkusid õpingud Kavilda ning seejärel Puhja kihelkonnakoolis. Mõlemas koolis õppis ta kaks aastat.

Kavilda kihelkonnakool oli õigeusu kool. Kaiv ise soovis küll asuda õppima luteriusulisse Puhja kooli, kuid sinna ei võetud teda vastu, kuna selleks puudus nõutav kaheaastane külakooli läbimine. Pärast kaht aastat Kavilda koolis õppimist, avanes siiski võimalus astuda Puhja luteriusulisse kihelkonnakooli.³⁴

Kaiv ise tundub olevat juba varases nooruses luterlike vaadetega. Hiljem, Eesti Üliõpilaste Seltsi astudes, määratles ta ennast aga juba kindlalt luterlasena.³⁵ Usulist kuuluvust kinnitab ka hilisem tegevus EÜSs. Nimelt ei olnud Kaiv seltsi tegevuses väga aktiivne, põhjendades seda aja ja raha puudusega. Samas leidis ta aega, et osaleda Tartu Peetri kirikus toimunud Requiemi ettekandmisel³⁶.

Huvitav on aga märkida, et 19. sajandi keskpaigas läks Kaivu kodupaiga, Kavilda kandi elanikest ligi veerand üle õigeusku ning nende jaoks ehitati ka ürgoru lääneservale Kavilda õigeusu kirik, mis tegutses üle sajandi. Ometi jäi Kaivu puudutanud isikute ring massilisest õigeusku siirdumisest välja.

Ilmselt oli Kaivu luterlaseks kujunemisel oma osa ka kodusel kasvatusel, sest nagu näha, ei suutnud kaheaastane õigeusu kool noore inimese veendumusi muuta. Samuti on Kaivu vaadete kujunemisel oma osa ka Puhja koguduse õpetajal Jaak Walkil, kes teenis Puhjas aastatel 1903–1914.³⁷ Nimelt mainib Kaiv oma hilisemas elus, et Walk oli üks tema nooruspõlve mõjutajatest.³⁸ Julgen eeldada, et just Walkil oli oma osa Kaivu hilisemal õppima asumisel Tartu Reaalkooli ning samuti selleks valmistumisel. Mõjutajate hulka on ta arvanud veel ka Puhja kiriku hilisema õpetaja Tõno Markuse.³⁹

---

³⁴ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Voldemar Lenderile, 13. juunil 1963

³⁵ EAA, f. 1767, n. 1, s. 643. Kaivu elulugu EÜS-le, 18. märtsil, 1918, lk 1

³⁶ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile, 29. aprillil 1963

³⁷ EELK Urvaste Püha Urbanuse kogudus. **Jaak Walk**. <http://urvaste.eelk.ee/urvaste/walk.htm>

³⁸ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile, 29. aprillil 1963

³⁹ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile, 29. aprillil 1963

1.3 Tartu Reaalkool. Tartu Ülikooli arstiteaduskond

Haridustee ei kulgenud Kaivul aga katkestusteta, kuigi ta pole seda ise maininud. Nimelt on Kaivu nimi 1907. aastal Puhja Koguduse Kihelkonnakooli nimekirjas 1907.⁴² Kuna ta käis seal kaks aastat, siis hiljemalt 1909. aastaks oli ta selle kooli lõpetanud. Paraku on tema tegevus enne järgmist õppeasutust selgusetu. Võib arvata, et just oma nooruspõlve mõjutajate toel suutis Kaiv oma õpinguid hiljem jätkata. Mõjutajateks olid lisaks eelpool mainitud kirikuõpetajate Jaak Walki ja Tõno Markuse, advokaat Jaan Laur, Johan Uin ning Jaan Järve.⁴³

1912. aastal asus Kaiv õppima Tartu Reaalkooli. Ise on ta öelnud, et sattus sinna poolkogemata.⁴⁴ Mida ta selle all täpsemalt on mõelnud, jäi selgusetuks. Huvitav on märkida, et Kaiv tegi kooli sisse astudes (22. augustil) ka prantsuse keele eksami. Hindeks kolm nagu ka saksa ning vene keele eksamitel. Hindele neli sooritas ta ajaloo ja kunstiõpetuse sisseastumiskatse.⁴⁵ Nende tulemustega sai ta õpinguid alustada kooli kolmandast klassist.⁴⁶

Reaalkoolis oli sel ajal õppekeeleks vene keel ja kooli juhatajaks Theodor Matvejev, kes oli väga nõudlik, kuid samas väga hea õpetaja⁴⁷. Kaiv ise on oma hilisemas elus meenutanud veel saksa keelt õpetanud John Siebertit. Seda aga mitte sugugi positiivses valguses. Nimelt olla viimane olnud küll kooliajal õpilastega suur sõber, ka tema abikaasa oli eestlane, kuid Saksa okupatsiooni ajal muutusid eestlased talle vastumeelseteks, mida ta ka ajakirjanduses avaldatud kirjutistega välja näitas ning teenis sellega lõpuks Kaivu lugupidamatuse.⁴⁸

Reaalkooli aja kohta on Kaiv ise öelnud, et õppis usinalt vaid esimestel aastatel ning viimased paar aastat möödusid eelnevalt teenitud reputatsiooni toel.⁴⁹ Raske öelda, millest selline tegevus oli tingitud. Kindlasti ei olnud Kaiv ja tema lähedased jõukal järjel ja seda on ta maininud ka hilisemas elus. Seega võis kehv elujärg olla põhjuseks, mis takistas õpingutele pühendumast. Samuti võisid põhjuseks olla tema isikuomadused.

⁴² EAA, f. 1262, n. 1, s. 275. Õpilaste nimed. 1907, lk 64

⁴³ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile. 29. aprillil 1963

⁴⁴ EAA, f. 1767, n. 1, s. 643. Kaivu elulugu EÜS-le 18. märtsil 1918, lk 1

⁴⁵ EAA, f. 3461, n. 1, s. 102. *Приемная книга Юрьевского реального училища*, lk 99

⁴⁶ EAA, f. 1767, n. 1, s. 643. Kaivu elulugu EÜS-le 18. märtsil 1918, lk 1

⁴⁷ Adamson, J. *Tartu poeglaste Realgümnaasium (1880–1930)*. 1930

⁴⁸ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile 29. aprillil 1963

⁴⁹ EAA, f. 1767, n. 1, s. 643. Kaivu elulugu EÜS-le 18. märtsil 1918, lk 1

Vaatamata kõigele lõpetas Kaiv kooli ja seda suhteliselt edukalt. 27. aprillil 1917. aastal välja antud tunnistusel on valdavalt hinnatud tema teadmisi hindega neli, sekka ka mõned viied ja kolmed.⁵⁰ Tunnistuselt on näha, et kõiki õpetatud keeli hinnati neljavääriliseks ning aritmeetikas oli ta saanud kolme. Viitega on tunnustatud näiteks usulisi teadmisi ja joonistamist. Muide, hilisemas elus tegeles Johannes Kaiv ka maalimisega. Kool lõppes Kaivu jaoks seitsmenda klassi lõpetamisega. See oli vajalik, et astuda kõrgemasse õppeasutusse, muul juhul saanuks piirduda ka kuue klassiga.⁵¹

Kuigi hilisemates elulookirjeldustes on väidetud, nagu oleks Kaiv kooli kõrvalt raha teenimise eesmärgil mitu aastat suviti töötanud⁵², on ta ise maininud, et see juhtus vaid ühel suvevaheajal. Ta töötas Petrogradi Rosenkranzi vasevabrikus kontoristina.⁵³ See väide tundub tõepärasem, kuna ankeet EÜSle on koostatud vahetult pärast seal töötamist. Ühtlasi ilmneb ankeedist, et kuni 13. märtsini 1918. aastani polnud Kaiv muudes ametites olnud.

1917. aastal astus Johannes Kaiv sisse Tartu Ülikooli arstiteaduskonda. Selleks tuli sooritada ka ladina keele eksam, mida ta koos teiste soovijatega Riia õpperingkonna juures tegemas käis. Kaivu haridustee oleks võinud teisiti kujuneda, sest nõutava eksami läbis ta hindele „kolm miinus“ ning lisaks temale oli veel vaid üks edukas sooritaja, kes sai samuti sama hinde. Kaiv on põhjuseks toonud, et ei nõutud niivõrd ladina keele oskust, kuivõrd selle vastavust venekeelsele tõlkele.⁵⁴ Ladinakeelne tekst tuli tõlkida vene keelde ja eksami läbiviijad kontrollisid hiljem selle üks-ühest vastavust.

Tundub, et sel ajal kahtles Kaiv veel oma õiges erialas, mida on näha ka tema otsustest järgnevatel aastatel. Õigete valikute tegemist takistavaks asjaoluks võis olla ka tema kärsitu iseloom ja vähene kannatus, mida on mainitud tema hilisemas elus.⁵⁵ Allpool tuleb juttu Kaivu keemia erialale astumisest Riias, mida võib pidada nõ sunnitud valikuks parema puudumisel. Oma kutsumuse juurde jõudis Kaiv alles mitme aasta pärast, asudes tudeerima õigusteadust. Võiks veel

---

⁵⁰ EAA, f. 2100, n. 1, s. 4108. Johannes Kaivu lõputunnistus. 27. aprill 1917, lk 5

⁵¹ Lang, J. *Tartu Poeglaste Realgümnaasium (end. Realkool). 1880–1925*. Tartu 1925, lk 12

⁵² Nt **Peakonsul J. Kaiv 60-aastane**; *Meie Kodu*; 11. juuli 1957, lk 2 või Kargaja, Viktor; **Johannes Kaiv'i 60. sünnipäevaks**; *EÜS Paguluses*. Juuli 1957, nr 17, lk 18

⁵³ EAA, f. 1767, n. 1, s. 643. Kaivu elulugu EÜS-le 18. märtsil 1918, lk 1

⁵⁴ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile 29. aprillil 1963

⁵⁵ Velliste, Anne. *Ernst Jaaksonile*. Eesti Entsüklopeediakirjastus 2000, lk 70

lisada, et juba mainitud pastor Jaan Järve oli soovitanud Kaivul kaaluda ka usuteaduskonda astumist.⁵⁶

Eelnevast lähtuvalt julgeksin väita, et Reaalkooli lõpetamisel ei olnud Kaivul veel kindlat arusaama oma edasisest karjäärist.

1.4 1917. aasta Oktoobrirevolutsioon ja sellele järgnenud sündmused

Ülikooli õppima asumist varjutasid pingelised sündmused nii kodu- kui ka välismaal. Nimelt sattus studiumi algus just sellisele ajale, mil esmalt toimus Venemaal Oktoobrirevolutsioon ja mõni aeg hiljem järgnes sellele Saksa okupatsioon, mis muutis õpingute edasise käigu võimatuks ning Kaiv oli sunnitud õpingud katkestama.

Olukorra pingestumine algas aga juba varem. 1917. aasta suveks oli evakuaatsiooniplaani tõttu Tartu Ülikool (TÜ) teaduslikest ja kunstilistest tarvetest praktiliselt tühi.⁵⁷ See aga ei toonud kaasa veel nii suuri muudatusi kui sakslaste lähenemine, sest neil oli TÜ edasine saatus juba eelnevalt paika pandud ning õppeasutusest pidi saama saksakeelne ja -meelne ülikool.⁵⁸ Saksa vägede saabudes toimus ülikooli vabatahtlik evakueerimine järk-järgult ning näiteks arstiteaduskond, kus ka Kaiv õppis, lõpetas loengud 15. mail 1918. aastal.⁵⁹

Saksa okupatsiooni ajal saadeti Kaiv EÜSi liikmete soovitusel Pärnusse sealse Pärnu Postimehe toimetajaks, /kuna Pärnu Postimees oli avaldanud saksa vägede ülemkommando saksakeelseid sundartikleid./⁶⁰ Nimelt ilmus Pärnu Postimees toona Tartu Postimehe lisana ja pärast Jaan Järve arreteerimist hakkas peatoimetajaks Jaan Karu, kes oli sealne raamatukaupmees, trükkija ja majaomanik.

---

⁵⁶ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile 29. aprillil 1963

⁵⁷ Hiio, Toomas; Piirimäe, Helmut. *Universitas Tartuensis 1632–2007*. Tamul, Villu. Esimene Maailmasõda ja Keiserliku Ülikooli lõpp Tartus, lk 256

⁵⁸ Hiio, Toomas; Piirimäe, Helmut. *Universitas Tartuensis 1632–2007*. Tamul, Villu. Esimene Maailmasõda ja..., lk 257

⁵⁹ Hiio, Toomas; Piirimäe, Helmut. *Universitas Tartuensis 1632–2007*. Tamul, Sirje. Landesuniversität Tartus 1918. aastal, lk 262

⁶⁰ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 1. Märkmeid Johannes Kaivu eluloost. K. 14

Kaivu sõnul olla tegu rahvuslikult meelestatud mehega, kuid oma iseloomult oli ta arg ja avaldas paaril korral sakslaste poolt kirjutatud sundartikleid, mis ilmusid, nagu oleks tegu Pärnu Postimehe tegeliku osana.⁶¹ Samas on selge ka see, et Jaan Järve vahistamine oli peamine põhjus, miks Jaan Karu ei julgenud sundartikleid avaldamata jätta.

Kaiv ise oli toimetajaks asudes saanud samasuguseid kirjatükke, kuid jättis need avaldamata, saades sedasi kutse Saksa sõjaväe asutusse AOK 8 (*Armeeoberkommando*). Tegemist oli Saksa 8. armee juhatusena, mille eesotsas oli kindraloberst G. von Kirchbach.

Seal toimuval vestlusel ähvardati Kaivu isegi arreteerimisega, kuid hiljem selgus, et kirjutised oli saatnud mobiliseeritud sõdur, keegi filosoofiadoktor Fischer, oma ülemuste käsul ning lubas nüüd nende saatmisest loobuda, mainides, et täitis vaid käsku ja saab Kaivust aru. Edaspidi sundkirjutisi enam ei saadetud.⁶²

Tolleaegseid Pärnu Postimehe numbreid sirvides Kaivu nime otseselt leida ei õnnestu ja nii jäi selgusetuks ka tema ajalehe juurde asumise täpne aeg. Pärnusse jõudsid sakslased 24. veebruaril 1918. aastal. Sealse ajalehe vastutav toimetaja sel ajal oli juba eelpool mainitud Jaan Järve. Ajaleht sai ilmuda kuni 6. märtsini, kuna eelneval ööl Järve vahistati ja ajalehe väljaandmine peatus 25. märtsini,⁶³ seejärel jätkus lehe ilmumine uue peatoimetaja, Jaan Karu käe all. Ilmumist jätkas ajaleht eeltsensuuri all ja on märgata, et oldi sunnitud avaldama 19. maaväedivisjoni teadeandeid, samas ei olnud need esialgu saksakeelsed. Saksakeelne tekst ilmus esmakordselt 15. aprillil.

27. aprillil peatus lehe väljaandmine taas. Üks number õnnestus avaldada 8. juunil ning seejärel jätkati taaskord päevalehena alates 27. juunist. Arvatavasti see ongi nüüd etapp mil Kaiv lehe juures viibis, kuigi vastutava toimetajana ilmus Jaan Karu nimi ajalehes ikka edasi. Kaheleheküljelisest väljaandest oli saanud üheleheküljeline trükis. Kuigi sõjateateid ilmus endiselt, polnud need tõesti enam saksa sundartiklite iseloomuga. Mis asjaolu aga kokkuvõttes võimaldas nende avaldamist vältida, on muidugi küsitav. Loomulikult on oma osa siin Kaivu enda julguses neid mitte avaldada. Ilmselt oli ka EÜS teda ses suhtes instrueerinud.

---

⁶¹ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile 29. aprillil 1963

⁶² ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile 29. aprillil 1963

⁶³ *Postimees. Pärnu väljaanne. Lugejatele.* 25. märts 1918, lk 1

Samas olid selleks ajaks, kui Pärnu Postimees juuni lõpus taaskord ilmuma hakkas, sakslased käivitanud oma ajalehe. Selleks oli 1. mail ilmuma hakanud Pernausche Zeitung, milles avaldati alates 13. juunist eesti- ja saksakeelset lisa, kus ilmusid juba ametlikud teadeanded.⁶⁴

Olenemata kõigest tuleb siiski olukorda arvestades kiita kogu Postimehe toimetuse, nii Tartu kui ka Pärnu tegevust. See omakorda tähendab Eesti Üliõpilaste Seltsi tegevuse tunnustamist, sest vastavad ajalehed olid toona peamiselt nende hallata. Postimehe juurde sattumine oli arvatavasti Johannes Kaivu jaoks määrava tähtsusega. Nimelt oli Tartu Postimehe toimetajaks toona Karl Einbund, kes oli samuti EÜSi liige. Täpsemalt oli 1918. aastaks tegu juba vilistlasega.⁶⁵ Ilmselt algas kahe mehe tutvus juba sellest ajast ning jätkus hiljem Siseministeeriumis. Julgen aga väita, et konkreetselt lehe juurde määrati Kaiv siiski Jaan Järve soovitusel. Nagu allpool näha, siis Järve sisuliselt juhib Kaivu selle eluperioodi tegemisi. Nimetaksin eraldi ära EÜSi astumise, Pärnu Postimehe juurde siirdumise ja sellele järgneva Vabadussõtta vabatahtlikuks astumise. Kindlasti ei saa tähelepanuta jätta ka EÜSi kui meeskonna mõju. Kaiv üksinda poleks arvatavasti jõudnud sinna, kuhu ta lõpuks jõudis.

Kaivu ajalehe juurest lahkumise kuupäeva on mul samuti keeruline kindlaks teha. Ilmselt pidi see jääma kusagile septembrisse-oktoobrisse, sest siis astus Kaiv Riias ülikooli ja sealt edasi juba Vabadussõtta.

---

⁶⁴ Pajur, Ago; Vunk, Aldur. *Rahvusriigi sünd Pärnumaal (1917–1919)*. AS Pajo trükikoda 2008, lk 65

⁶⁵ EAA, f. 1767, n. 1, s. 58. EÜS-i koosoleku protokoll, 29. augustil 1918, lk 166

2. Vabadussõda ja Toitlusministeerium

Kuna Tartu Ülikool oli Kaivule suletud (EÜS, nagu mõned teisedki üliõpilasseltsid, oli Tartu Ülikoolile saksastamise tõttu boikoti kehtestanud⁶⁶), siis otsustas ta minna õppima Riia Tehnilisse Ülikooli keemiateaduskonda.⁶⁷ Edasine kujundas suurel määral Kaivu edasist elukäiku.

2.1 Astumine rahvaväkke ja Vabadussõja algus

Novembris, 1918. aastal tuli Kaiv Riiast Tartusse. Seal õppides oli ta sattunud rahalistesse raskustesse ja lootis arvatavasti oma sõprade toel veidi oma majanduslikku seisut parandada. Samal ajal olid enamlased Narva jõudnud ning sundisid Eesti valged väed taanduma.⁶⁸

Tartus olles sai ka Kaiv teada enamlaste sissetungist. Ta on hiljem öelnud, et selle peale tegi ta koos Jaan Järvega otsuse vabatahtlikult sõjaväkke siirduda ning koos astuti 2. jalaväepolku.⁶⁹ Ta määrati sealsesse ratsakomandosse,⁷⁰ mis oli kokku pandud vaid üliõpilastest.⁷¹ Ratsakomando all on mõeldud ratsaluurajate komandot või ka ratsamaakuulajate salka. Kindlasti olid neil vastutusrikkad ülesanded. Raske on öelda, millal Kaiv täpselt vabatahtlikuks astus, kuigi ratsapolku määrati ta 8. detsembril 1918.⁷² Tema teenistuskäigu ülevaatliku kirjelduse kohta on õnnestunud leida vaid üks dokument.⁷³ Sealt ei selgu aga paraku täpsed kuupäevad ning kõikidele seal olevatele faktidele ei ole õnnestunud leida ka kinnitust.

Viimati mainitud dokumendilt võib leida, et Kaiv asus 2. jalaväepolku teenistusse detsembris 1918. Arvatavasti pani ta enda nime aga kirja juba

---

⁶⁶ EAA, f. 1767, n. 1, s. 58. EÜS-i koosoleku protokoll, 30. augustil 1918, lk 169–174

⁶⁷ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 1. Märkmeid Johannes Kaivu eluloost. K. 14

⁶⁸ Harjula, Mirko. *Eesti 1914-1922. Maailmasõda, revolutsioonid, iseseisvumine ja Vabadussõda*. 2009, lk 151–153

⁶⁹ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile 29. aprillil 1963

⁷⁰ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 1. Märkmeid Johannes Kaivu eluloost. K. 14

⁷¹ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile 29. aprillil 1963

⁷² ERA, f. 541, n. 1, s. 236. Ratsamaakuulajatekomando sõdurite teenistuskäiguraamat, lk 14

⁷³ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Johannes Kaivu teenistuskäik, lk 11

novembri lõpus. Nimelt pidas Eesti Üliõpilaste Selts 27. novembril nõupidamise, mille protokollist selgub, et lisaks üksmeelsele otsusele Vabadussõtta astuda, soovitatakse nimed kirja panna juba järgmisel päeval.⁷⁴ Seda võis teha ka Kaiv. Samuti võidi seda teha koos Jaan Järvega juba enne koosolekut. Sellele väitele lisab kaalu, et hilisemates elulookirjeldustes on Kaivu nimi äramärkimist leidnud kui ühtedest esimestest vabatahtlikest.⁷⁵

Samal koosolekul otsustati ka väljaspool Tartut olevate üliõpilaste kaasamine. Riiga saadeti selle ülesandega Kaiv.⁷⁶ Ta valiti sinna Jaan Järve soovitusel. Peamine põhjus oli aga arvatavasti see, et Kaiv oli Riias õppimise tõttu sealsete ringkondadega tuttav. Riias kutsus ta kokku üldkoosoleku, kuhu olid nõus tulema veel mõned seal sel hetkel viibinud Eesti Delegatsiooni liikmed. Nimelt pidas delegatsioon samal ajal läbirääkimisi Saksa valitsuse volinik August Winnigiga. Liikmetest õnnestus kaasata Heinrich Luht ja kapten Rotschild, kes tulid koosolekule, kuid näiteks Lui Olesk loobus põhjendusega, et ta olevat patsifist ja sõjalisest agitatsioonist osa ei võta.⁷⁷

Kaiv ise on hiljem maininud, et sõitis kohe Riiga ning koosolek peeti esmaspäeval⁷⁸ (selleks sobib 2. detsember, 1918). Otsus Rahvaväkke astumise kohta sündis ka Riias elavatel üliõpilastel üksmeelselt ja kolme päeva pärast liiguti juba erirongidega Eestisse, kus enamus vabatahtlikest asus teenima soomusrongidel. Kaiv ise aga oli selleks ajaks juba arvatavasti nimekirjas ja detsembris toimus vaid tema määramine ratsakomandosse. Arvatavasti oli ta lihtsalt agitatsiooni jaoks väeosast ära lubatud. Seda enam, et sel perioodil, ehk siis enne 5. detsembri üldmobilisatsiooni, väeosas erilist tegevust ei toimunud⁷⁹ ning puudus ka relvastus.⁸⁰ Seetõttu ongi ehk ametlikes paberites tema sõjaväkke astumise aeg pisut tegelikust olukorrast erinev.

---

⁷⁴ ERA, f. 2124, n. 2, s. 263. Eesti üliõpilaste nõupidamise protokoll rahvaväkke astumise kohta, lk 7

⁷⁵ Nt **E. V esindaja J. Kaiv 65-a.** *Vaba Eesti Sõna*, Nr. 27, 5. juuli 1962, lk 10

⁷⁶ ERA, f. 2124, n. 2, s. 263. Eesti üliõpilaste nõupidamise protokoll rahvaväkke astumise kohta, lk 7

⁷⁷ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile 29. aprillil 1963

⁷⁸ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile 29. aprillil 1963

⁷⁹ Mõttus, Juhan; Kippel, Enn. **Uurimusi ja allikmaterjale Eesti sõjaajaloost 5. 2. jalaväepolgu ajalugu.** Eesti Ajalooarhiiv: Tartu 2007, lk 67

⁸⁰ Helme, Rein. **Sõjategevuse päevaraamat. 2se Eesti jalaväe polgu Sõjategevuse päevaraamat. Alatud: 21/XI. 1918. Lõpetatud: 31/XII. 1919.** Tallinn 2003

Vaatamata seltsi liikmete üksmeelele ei tundu Kaiv ise tagantjärele olevat lahingutest just vaimustuses. Samuti koos temaga polku astunud Jaan Järve, kelle nime tagant võib sootuks leida sõna „väejooksik.“⁸¹ Imselt tekkis raskete lahinguolukordade tõttu õige pea tüdimus. Teenistuskäiku vaadates ilmneb tendents järjest rahulikumate ametite suunas. Mida aeg edasi, seda sõjakaugemaks Kaivu tegevus muutus. Võib-olla oli sõtta astumisel tegu esialgse vaimustusega, mida ta hiljem kahetsema hakkas.

Kaiv jäi kuni teenistuse lõpuni lihtsõduriks. 2. jalaväepolgus teenis ta aprillini 1919. aastal. Ta ei olnud vaid ratsamaakuulajate salgas ning jõudis teenida ka sama polgu kuulipilduja- ja sidekomandos.⁸² Täpsema teenistuse kohta polgus aga kahjuks puuduvad allikmaterjalid.

Seejärel siirdus Kaiv lühikeseks ajaks lennuväesalka, millele järgnes mais tegevus ajalehe Sõdur toimetuses. 19. augustist komandeeriti ta ajutiselt Haridusministeeriumi käsutusse, kus oli teenistuses kolm nädalat, misjärel viibis kuni Toitlusministeeriumisse asumiseni pikalt haigus- ja puhkuslehel.⁸³ Toitlusministeerium oligi asutus, kuhu ta kuni selle likvideerimiseni ametisse jäi, veetes seal ka ülejäänud Vabadussõja aja.

Hiljem on Kaivu elulugudes mainitud, nagu ta löönuks sõjategevuses kaasa kuni Irboska vabastamiseni⁸⁴ ning asus seejärel teenistusse Toitlusministeeriumisse. Selline kirjeldus aga vaevalt et tõele vastab.

Nimelt toimus 2. jalaväepolgu esmakordne Irboskani jõudmine 14. veebruaril, 1919 ning siis oli ka Kaiv kõikide eelduste kohaselt veel polgus. Kui nüüd pidada Irboska vabastamiseks tänapäevaseid käsitusi,⁸⁵ mis annavad kuupäevaks 24. mai, siis Kaiv minu seisukoha ja dokumentide järgi enam 2. jalaväepolgus ei viibinud. Imselt on tegu lihtsalt hilisema heatahtliku ilustamisega või lihtsalt eksimusega, mis on hilisematesse eluloo ülevaadetesse

---

⁸¹ ERA, f. 541, n. 1, s. 236. Ratsamaakuulajatekomando sõdurite teenistuskäiguraamat, lk 13

⁸² ERA, f. 541, n. 1, s. 236. Ratsamaakuulajatekomando sõdurite teenistuskäiguraamat, lk 14

⁸³ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Johannes Kaivu teenistuskäik, lk 11

⁸⁴ Kõige värskem sellekohane näide on välisministeeriumi kodulehel: Vilbiks, Heini; **110 aastat peakonsul Johannes Kaivu sünnist**. <http://www.vm.ee/?q=en/node/4392>

Imselt on fakt üle võetud väliseesti ajakirjandusest, kus Kaiv on nimetatud mitmel korral osalejaks Irboska vabastamisel. Vt näiteks **E. V esindaja J. Kaiv 60-aastane**. *Vaba Eesti Sõna*, nr 27, 4. juuli 1957, lk 4 ja 9 või **E. V esindaja J. Kaiv 65-a**. *Vaba Eesti Sõna*, nr 27, 5. juuli 1962, lk 10. Samas artikkel **Eesti Vabariigi esindaja USA-s. Peakonsul J. Kaiv 60-aastane**. *Meie Kodu*, nr 28, 11. juuli 1957, lk 2, räägib endiselt Kaivu osalemisest kuni vastase surumisest Irboskani.

⁸⁵ Peatoimetaja Vahtre, Sulev. **Eesti ajalugu VI**. Pajur, Ago. **Vabadussõda**. Tartu 2005, lk 37

edasi kandunud. Seda enam, et võimalik on leida ka teistsuguseid märkmeid eluloost, mis räägivad, et Kaiv osales lahingutes kuni vastase surumiseni Irboskasse.⁸⁶ See on järgnevat arvesse võttes juba rohkem tõele vastav.

Jään arvamusele, et Kaiv lahkus 2. jalaväepolgust perioodil, mil umbes pooled pikalt lahingutest osa võtnud sõdurid vahepealsele puhkusele lubati.⁸⁷ Nimelt oli lisaks pingelisele lahingutegevusele mehi hakanud kimbutama väsimatusest ja hügieenist põhjustatud haigused. Lisaks mõjus pidev pinge all olek kindlasti ka üldisele moraalile.

Puhkusele lubati sõdurid aprillis 1919, mis vastab Kaivu teenistuskäiku kirjeldavale dokumendile,⁸⁸ mille kohaselt asus ta sel kuul teenima lennuväe salka. Sel ajal olid enamlased tõesti surutud Irboskasse.

Sellest, kuidas Kaiv aprillis lennusalka teenistusse sai, ei ole paraku õnnestunud andmeid leida. Lennusalk sellise nime all oli äsja loodud⁸⁹ ning küllap vajati sinna Kaivu-sugust inimest ning võimalik, et juhuste tõttu võis ta sinna sattuda. Ka kirjandusest on võimalik leida, et 1919. aasta aprillist lisandus lennuväesalka rohkelt teenistujaid.⁹⁰ Raske on muidugi mõista, miks Kaiv tehnikakauge inimesena sinna määrata võidi. Samuti ei leia Johannes Kaivu nime lennuväe üldisest nimekirjast 1919. aastal.⁹¹ Ilmselt võis ta olla seal siis mõnel asjaaja ametikohal. Nende nimed ei pruukinud kajastuda üldistes nimekirjades.⁹²

Ka maist augustini, ajalehe Sõdur toimetuses töötatud aeg ning täpsem tegevus Haridusministeeriumi juures pärast seda ei ole kahjuks allikatega kaetud. Ajalehe Sõdur asutamise aeg ning edasine välja andmine on küll võimalik sobitada Kaivu eeldatavasse karjääri. Samuti sobis ajalehetoimetuses töötamine rohkem kokku tema isikuga, kuid ei midagi enam. Ajalehe Sõdur ilmuma hakkamisest andis teada 21. märtsil 1919. aastal välja antud Sõjavägede

---

⁸⁶ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 1. Märkmeid Johannes Kaivu eluloost. K. 14

⁸⁷Mõttus, Juhan; Kippel, Enn. **Uurimusi ja allikmaterjale Eesti sõjaajaloost 5. 2. jalaväepolgu ajalugu**. Eesti Ajalooarhiiv: Tartu 2007, lk 250–255

⁸⁸ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Johannes Kaivu teenistuskäik, lk 11

⁸⁹ Kitvel, Toivo; Tilk, Johannes. **Eesti lennukroonika. Tekste ja pilte aastani 1940**. Tallinn: OÜ Aviopol 2003, lk 60

⁹⁰ Gerdessen, F; Toivo, K; Tilk, J. **Aeg. Mehed. Lennukid. Eesti lennunduse ajalugu kuni 1940. aastani**. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus 2001, lk 67–73

⁹¹ ERA, f. 623, n. 1, s. 1. Lennuväe üleüldine isikute tähestik-nimekiri 1919

⁹² Vaata peatükk 2.2, Toitlusministeerium ning Ado Roosiorj ja temaga seonduv

Ülemjuhataja Staabi otsus, milles siseministrile sellest teada anti.⁹³ Ühtlasi saab kirjast lugeda, et ajalehe vastutavaks toimetajaks sai alampolkovnik Jaan Rink. Täpsem tegevus ajalehe korraldusest selle perioodi kohta, mil Kaiv seal ametis olema pidanuks, paraku puudub. Samuti pole Kaivu nime võimalik leida ajalehest endast.

Haridusministeeriumi käsutusse jõudis Kaiv, nagu juba mainitud, 19. augustil. Teenistuses oli ta kolm nädalat, misjärel jääb haiguspuhkusele. Ilmneb, et Haridusministeeriumisse määrati Kaiv kui keemik ja seda Tartu Ülikooli juurde.⁹⁴ Täpsemat infot ei ole õnnestunud leida. Ometi selgub, et pärast puhkuselt naasmist pidi Kaiv minema Tallinna tagavara polku teenistusse.⁹⁵ Sõjaväeteenistusse Kaiv aga enam ei naase.

Mainida tuleks veel, et Johannes Kaiv kuulus USAs pärast II maailmasõda Vabadussõjalaste Ühingusse ning valiti lisaks lihtliikmelisusele selle auliikmeks tema 60ndal juubelil.⁹⁶ Artiklist selgub ka, et seda peamiselt seetõttu, et Kaiv abistas ühingat tema tegevuses.

Lisaks määras kolonel Alfons Rebane talle eksiilis 1962. aastal Võitlejate kuldmärgi.⁹⁷ Kaiv ei käinud seda kohe vastu võtmas ja palus märgi edasiandmist lükata sama aasta suveni. Põhjustena, miks ta auraha üleandmisele ei tulnud, nimetas ta eksiilis olnud eestlaste hulgas tekkinud pingelist olukorda ning samuti ka seda, et ei näe enesel teeneid olevat, et seda märki saada.⁹⁸

Kaivu vabadussõdalase karjääri ongi rõhutatud peamiselt hiljem. Autorile jäi mulje, et Kaivul oli 1919. aasta novembriks lõppenud tahtmine tegeleda igasuguse sõjaväelise tegevusega. Tüdimus puudutas ilmselt ka tegevust Eesti Üliõpilaste Seltsis. Sellest kõigest aga edaspidi. Suhtlus Jaan Järvega jäi sellest ajast alates samuti tagaplaanile.

---

⁹³ ERA, f. 1, n. 7, s. 1126. Sõjavägede Ülemjuhataja Staabi kiri siseministrile. 21. märts 1919, lk 96

⁹⁴ ERA, f. 19, n.1, s. 598. Vägede ülemjuhataja staabi kiri toitlusministrile, dets 1919, lk 7

⁹⁵ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Johannes Kaivu teenistuskäik. Lk 11

⁹⁶ **Tähistati J. Kaivu juubelit.** *Vaba Eesti Sõna*. 18. juuli. 1957, lk 9

⁹⁷ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Alfons Rebase kiri J. Kaivule. 11. märts 1962

⁹⁸ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri kolonel Rebasele. 16.märts 1962

2.2 Toitlusministeerium

Kaiv suunati Toitlusministeeriumi käsutusse detsembris 1919,⁹⁹ kuid suunamine ei kulgenud sugugi takistusteta.

Ilmneb, et Toitlusministeeriumi asjaajaja ametikohale oodati teda juba novembris,¹⁰⁰ so enne, kui sellekohane ametlik otsus saadud oli. Kaiv oli sel ajal veel ajutiselt Haridusministeeriumi käsutuses ning pidanuks asuma pärast puhkuse lõppu Tallinna tagavarapataljoni sõjaväeteenistusse. Toitlusministeeriumi novembrikuu palgalehel oli Kaivu nimi juba olemas.¹⁰¹ Ilmselt eeldati, et tema ametisse kinnitamine kulgeb takistusteta. Esimese palve Kaiv senisest teenistusest vabastada saatis toonane toitlusministri abi Hermann Namsing Sõjaministeeriumi mobilisatsiooniosakonnale 15. novembril 1919. aastal.

Kaivu Toitlusministeeriumi määramisele oli aga tugevalt vastu tagavaravägede ülem Paul Adolf Lill¹⁰² ning järgmiselegi kirjale, kus oli olemas ka haridusministri abi nõusolek, et nad on nõus Kaivu üleviimisega¹⁰³, vastati, et */niisugune sõjaväest vabastatud meestega angeldamine kahe ministeeriumi vahel on anormaalne nähtus/¹⁰⁴. Vaatamata kõigele, anti lõpuks välja Ülemjuhataja staabiülema otsus Kaivu Toitlusministeeriumi käsutusse lubamise kohta alates 9. detsembrist¹⁰⁵ ja Kaiv asus ametisse ministeeriumi asjaajana.¹⁰⁶ Kusjuures see kõik sündis alles kolmandal katsel.¹⁰⁷ Soov just Kaiv sellele ametikohale määrata tekitab paratamatult küsimusi.*

Miks Kaiv üldse Toitlusministeeriumi juurde võidi määrata? Kui lähtuda allikmaterjalidest, siis toitlusministri abi Hermann Namsingi kirjast saab lugeda,

---

⁹⁹ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Toitlusministeeriumi teenistuskiri. Kaiv Johannes, lk 20

¹⁰⁰ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Namsingi kiri Sõjaministeeriumi mobilisatsiooni osakonnale. 15. november 1919, lk 1

¹⁰¹ ERA, f. 66, n. 10, s. 81. Toitlusministeeriumi ametnikkude ja teenijate novembri kuu palgaleht.

¹⁰² ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Sõjaministeeriumi Mobilisatsiooni Osakonna Ülema Abi kiri Toitlusministeeriumi Kaivu asjus. 18. november 1919, lk 3

¹⁰³ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Toitlusministeeriumi kiri Korralduse Valitsuse Tagavaravägede jaoskonda 26. novembril. 1919, lk 6

¹⁰⁴ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Tagavaravägede ülemjuhataja staabi kiri Toitlusministeeriumi Kaivu asjus. Nr 5944 1. detsembril. 1919, lk 7

¹⁰⁵ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Sõjavägede ülemjuhataja staabi Korraldusvalitsuse kiri Haridusministeeriumi. Nr 6172/30104, lk 11

¹⁰⁶ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Toitlusministeeriumi teenistuskiri. Kaiv Johannes, lk 20

¹⁰⁷ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Toitlusministeeriumi kiri Korraldus Valitsuse Ülemale 4. detsembril 1919, lk 9

et asutusse oli tarvis asjaajajat, kuna A. Lauri, eelmine asjaajaja, oli sõjaväeteenistusse võetud ning Kaiv sellele kohale nüüd */oma vilumuse tõttu ainukene kohane isik oleks/*.¹⁰⁸

Kui vaadelda aga isikuid, kes toona Toitlusministeeriumis töötasid, siis esmalt juhiksin tähelepanu sekretärile Ado Roosiorule, kes oli EÜSi liige¹⁰⁹. Roosioru oli määratud lennusalgast Toitlusministeeriumi käsutusse 8. märtsil 1919.¹¹⁰ Palgalisele, sekretäri ametikohale asus ta 10. juunist.¹¹¹ Ta püsis ametis 1920. aasta aprillini, misjärel lahkus omal soovil ametist ja seejärel asus tema kohale Kaiv. Muide, nagu ka Kaivu puhul, pole võimalik leida Roosioru nime lennuväe üldisest isikute nimekirjast. Kuigi Roosioru puhul on olemas kindlad dokumendid, mis kinnitavad tema ametis olemist lennusalgas, siis lennuväe üleüldisest isikute tähestik-nimekirjast tema nime leida ei ole võimalik.¹¹² Selle põhjal julgengi oletada, et Kaiv võis aprillis 1919 lennusalgas sarnasel ametipostil olla.

Kui Roosioru võib tema madala ametikoha tõttu isegi tähtsusetuks pidada, siis Jaan Kriisast, kes värskelt (18. novembrist) toitlusministriks saanuna samuti EÜSi ridadesse kuulus¹¹³, juba mööda vaadata ei ole võimalik. Samuti tuleks mainida, et Kriisa ja Kaivu sünnipaigad on samad. Siit tekib paratamatult kahtlus, et Kaiv võis saada ministeeriumisse tänu EÜSi tuttavatele. Ilmselt võis olla tekkinud lahingutest tüdimus ning ta ei soovinud enam otseses sõjategevuses osaleda. Sellele võis tõe anda ka tema sõbra ja EÜSi liikme Johan Uini surm septembris, kui Kaiv puhkusel viibis.¹¹⁴ Uini on Kaiv arvanud ka oma nooruspõlve mõjutajate hulka.¹¹⁵

Vaatamata kõigele edenes Kaivu teenistuskäik ministeeriumi juures tõusvas joones. Esmalt anti talle mais 1920, pärast Roosioru lahkumist, sekretäri

---

¹⁰⁸ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Toitlusministeeriumi kiri sõjamobilisatsiooni osakonnale. 15. november 1919, lk 2

¹⁰⁹ EAA, f. 1767, n. 1, s. 37. EÜS-i nimekiri 1919, II semester, lk 8

¹¹⁰ ERA, f. 19, n. 1, s. 631. Toitlusministri määrus nr 884, lk 4

¹¹¹ ERA, f. 19, n. 1, s. 631. Toitlusministeeriumi teenistuskiri. Ado, Roosioru, lk 26

¹¹² ERA, f. 623, n. 1, s. 1. Lennuväe üleüldine isikute tähestik-nimekiri. Alustatud 1918. Lõpetatud 1919.

¹¹³ EAA, f. 1767, n. 1, s. 282. Eesti Üliõpilaste Seltsi vilistlaste nimestik, lk 81. Tegu oli selleks ajaks küll juba vilistlasega (1911), kuid ta osales seltsi töös ka hiljem, nt EAA, f. 1767, n. 1, s. 58. EÜSi koosolek 30. august. 1918, lk 169-174, kus osaleti koos K. Einbundiga.

¹¹⁴ Grönberg, Artur. **Eesti Üliõpilaste Selts 100 aastat. 1870–1970**. Toronto 1971, lk 77

¹¹⁵ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile 29. aprillil 1963

kohusetäitja ametikoht.¹¹⁶ Sekretärina töötas ta kuni novembrini, misjärel tõusis ministeeriumi Asjade Valitsuse kohusetäitjaks. Selle ametikoha kadumisel, 15. juunil 1921, sai tema uueks ametinimetuseks ministeeriumi kantselei ülem ning seal sai ta töötada kuni ministeeriumi tegevuse lõpetamiseni 1. oktoobril 1921. aastal.¹¹⁷ Toitlusministeeriumis töötamise ajal oli Kaiv jõudnud 1920. aasta sügisel alustada õpinguid Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas.

Lisaks sellele võttis ka Toitlusministeeriumi meeskond Kaivu hästi vastu. Kaiv valiti aprillis 1920. aastal Toitlusministeeriumi Ametnikkude Komitee liikmeks, saades enim hääli.¹¹⁸ Komitee ülesandeks pidi saama Toitlusministeeriumi töötajate õiguste eest seismine. Samas tegeleti ühiselt ka näiteks endile talvepuude varumisega. Eelmine liikmeskond polnud talle pandud kohustustega piisavalt edukalt toime tulnud, mistõttu toimusidki uued valimised. Esmalt seati uuele komisjonile ülesandeks töötajate puhkeaja kava väljatöötamine ning eelmistelt liikmetelt kohustuste üle võtmine.¹¹⁹ Komitee koosolekud toimusid kaootiliselt ja harva ning hääbusid toitlusministeeriumi lõpu eel veelgi enam. Komitee likvideeriti ametlikult alles 23. oktoobril 1923. aastal, kui toimus komitee ametlik likvideerimine ja kassas oleva raha jaotamine.¹²⁰

Pärast liikmeks valimist juhatas 2. juunil 1920. aastal Kaiv korra isegi Toitlusministeeriumi ametnike ja teenijate koosolekut,¹²¹ kusjuures protokollikirjutajaks oli selsamal koosolekul Vanda Männik.

Tegu oli Johannes Kaivu esimese abikaasaga, kelle täpsem nimi on Vanda-Elfriide Männik. Ta töötas samuti sel ajal Toitlusministeeriumis. Sündinud oli ta Rakveres, Küti vallas, 1899. aasta 16. septembril.¹²² Männik oli lõpetanud Elfriede Lenderi tütarlaste eragümnaasiumi ning töötanud mõnda aega Moskvas. Sealse pingelise olukorra tõttu soovis ta aga Eestis teenistust leida.¹²³ Ametisse asus ta septembris IV järgu kantselei ametnikuna ning töötas seal 1. jaanuarini

---

¹¹⁶ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Ettepanek Toitlusministrile. 26. mai 1920, lk 17

¹¹⁷ ERA, f. 19, n. 1, s. 598. Toitlusministeeriumi teenistuskiri. Kaiv Johannes. lk 20

¹¹⁸ ERA, f. 19, n. 1, s. 6. Toitlusministeeriumi töötajate koosoleku protokoll 28. aprillil 1920, lk 10

¹¹⁹ ERA, f. 19, n. 1, s. 6. Toitlusministeeriumi töötajate koosoleku protokoll 28. aprillil 1920, lk 11

¹²⁰ ERA, f. 19, n. 1, s. 6. Toitlusministeeriumi töötajate koosoleku protokoll 23. oktoobril 1923, lk 21

¹²¹ ERA, f. 19, n. 1, s. 6. Toitlusministeeriumi töötajate koosoleku protokoll nr 2. juunil 1920, lk 12

¹²² ERA, f. 19, n. 1, s. 616. Vanda Männiku isikuleht, lk 2

¹²³ ERA, f. 19, n. 1, s. 616. Vanda Männiku palve Toitlusministrile, lk 1

1922, olles siis juba ametis 1. järgu laekaametnikuna.¹²⁴ Suure töönaosusega kohtusid Johannes Kaiv ja Vanda-Elfriide esimest korda just Toitlusministeeriumis.

---

¹²⁴ ERA, f. 19, n. 1, s. 616. Toitlusministeeriumi teenistuskiri. Männik, Vanda, lk 4

3. Siseministerium ja ülikooliõpingud

Sõja lõppedes puudus Toitlusministeriumi järele vajadus. Kaiv leidis karjääri jätkamiseks võimaluse Siseministeriumis.

3.1 Siseministerium

27. septembril 1921 saatis Kaiv kirja toonasele siseministrile Karl Einbundile sooviga saada ministeriumis administratiivasjade peavalitsuse trükiasjade osakonna juhi kohale.¹²⁵ Minister võimaldas Kaivule selle ameti ja kahe mehe vahel tunduvad arenevat sõbralikud suhted. Näiteks suhtus ta toetavalt Kaivu õpingutesse töö kõrvalt Tartu Ülikoolis, millest tuleb juttu allpool. Samuti on võimalik siduda Kaivu töötamise aeg Siseministeriumis ajaga, mil Einbund oli ministriks.

Kaivu siseministeriumis töötatud ajas tuleks eristada kaht perioodi – koosseisulise ja koosseisuvälise ametnikuna töötamise aega. Koosseisulise ametnikuna töötas ta 1. oktoobrist 1921 kuni 1. septembrini 1924. aastal. Kaiv jõudis töötada trükiasjade osakonna juhatajana ning hiljem administratiivasjade peavalitsuse juhataja abina.¹²⁶ Samuti asendas ta puhkuse ajal teisi ametnikke. Näiteks tuli tal täita asjade valitseja ametikohustusi viimase puhkusel oleku ajal¹²⁷ ning lisaks kõigele muule sai ta olla ametis ka Raadio-Telegraafi Komitee liikmena.

Komitee tegevuses osales ta 1924. aastal, kui Siseministeriumi esindaja. Komitees olid esindatud ka teised ministeriumid ning koos arutati raadiote ja telegraafide ning nende levi ja levitamise seonduvaid probleeme. Kaiv osales komisjoni töös 16. aprillist¹²⁸ kuni 20. juunini 1924. aastal.¹²⁹ Komisjoni teistest liikmetest tasub mainida Johannes Markuse nime, kellega Kaivul oli hilisem

---

¹²⁵ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Kaivu kiri siseministrile. 27. september 1921, lk 36

¹²⁶ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Siseministeriumi teenistuskiri. Kaiv, Johannes, lk 19

¹²⁷ ERA, f. 1356, n. 2, s. 1239. Siseministeriumi teenistuskiri. Kaiv, Johannes, lk 5

¹²⁸ ERA, f. 957, n. 8, s. 722. Raadio- ja Telegraafikomitee protokoll nr. 1, lk 3

¹²⁹ ERA, f. 957, n. 8, s. 722. Raadio- ja Telegraafikomitee protokoll nr. 6, lk 12

kokkupuude Ameerika Ühendriikides töötades. Samuti osales komisjoni töös Julius Vender, kellega koostöös Kaiv koostas hiljem kaks õigusalast raamatut.

Karjäärile Siseministeriumis tegi pausi Vabariigi Valitsuse otsus ministeriumis koosseisude vähendamiseks ja Kaivu teenistus lõppes 1. septembril 1924. aastal,¹³⁰ mil ta asus tööle advokaadi abina.¹³¹ Iseenesest on muidugi mõtlemapanev, et mõned kuud tagasi ülikooli õigusteaduskonnas lõpetanud Kaivule enam ministeriumis rakendust ei suudetud leida. Ehk on oma osa selles ka siseministrite vahetusel? Nimelt oli vahepeal ministriks saanud Theodor Rõuk. Oletusele peaks lisama kaalu asjaolu, et kui Einbund taas Siseministrina tööle asus, oli ka Kaiv asutuses tagasi. Sedakorda siis küll ülemäärase ametnikuna. Sellest ametikoha määratlusest ning selle mitmetimõistetavusest toonases Eesti Vabariigi seadusloomes tuleb samuti veel veidi hiljem juttu. Teisalt võis Kaiv ise tahta ennast erialaliselt proovile panna ja seetõttu loobus ta mõneks ajaks riigiteenistusest.

Vahepealsel ajal, mil Kaiv Siseministeriumis ei töötanud, katsetas ta tööd vannutatud advokaadi abina.¹³² Nagu eelpool juba mainitud, lahkus Kaiv riigiteenistusest 1. septembrist 1924. aastal. Loa advokaadina asju ajada sai ta 24. septembril.¹³³ Vastavasisuline teade ilmus sama aasta Riigi Teatajas nr 121/122. Kaiv loeti ametikohale vastuvõetuks alates 3. septembrist, kui ta asus tööle advokaat Viktor Beeki juures.¹³⁴

Täpsem tegevus ametis ei ole selge, kuid advokaadi abi staatusest lasi ta ennast maha arvata juba järgmise aasta alguses. Vannutatud Advokaatide Nõukogu saatis Tallinna-Haapsalu Rahukogule 26. jaanuaril sellekohase taotluse ning Kaiv arvati nimekirjast välja järgmisel päeval.¹³⁵

Naasmise kohta Siseministeriumisse ilmuvad teated poolteist kuud hiljem, kui Kaiv asus tööle ülemääraseks ametnikuks ministri kantselei juurde. Vastav käskkiri ilmus siseministrilt 17. märtsil 1925. aastal.¹³⁶ Teenistuskirjast

---

¹³⁰ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Siseministeriumi teenistuskiri. Kaiv, Johannes, lk 31–33

¹³¹ ERA, f. 1357, n. 4, s. 574. Kaivu kiri Tallinna-Haapsalu rahukogule. 24. september 1924, lk 2

¹³² ERA, f. 1357, n. 4, s. 574. Kaivu palve Tallinna-Haapsalu rahukogule. 11. september 1924, lk 1

¹³³ ERA, f. 1357, n. 4, s. 574. Tallinna-Haapsalu Rahukogu esimehe kuulutuse ära kiri. 3. oktoober 1924, lk 5

¹³⁴ ERA, f. 1357, n. 4, s. 574. E. V Vannutatud Advokaatide Nõukogu tunnistus nr 482, lk 4

¹³⁵ ERA, f. 1357, n. 4, s. 574. Vannutatud Advokaatide Nõukogu taotlus Tallinna-Haapsalu Rahukogule. 26. jaanuar 1925, lk 8

¹³⁶ ERA, f. 1356, n. 2, s. 1239. J. Kaivu kaebus kohtuministri 3. novembri 1925 otsuse peale, lk 25

saab lugeda, et täpsem ametikoht oli administratiivasjade peavalitsuse juhataja abitööjõud seadus- ja määruseelnõude koostamise osas.¹³⁷ Veidi hiljem, 9. juunil, ilmus käskkiri Kaivu tööle asumisest ülemäärase ametnikuna politsei peavalitsuse juures ning seal oli ta ametis kuni kohtuministeeriumisse asumiseni.

3.2 Johannes Kaivu isiklik elu

Siseministeeriumis töötamise aega mahub ka üks oluline sündmus Johannes Kaivu isiklikus elus. Nimelt abiellus ta 20. oktoobril 1923. aastal Tallinnas Statistika büroos¹³⁸ Vanda-Elfriide Männikuga. Ametlikult kestis nende abielu 27. maini 1933. aastal, mil Tallinna-Haapsalu Rahukogu tsiviilosakond nende abielu lahutas.¹³⁹ Avaldused anti sisse juba sama aasta jaanuaris ja otsuse langetamise juurde kumbki osapool isiklikult kohale ei ilmunud. Mingisuguseid erimeelsusi lahutuse juures silma ei jäänud ning ilmselt oli tegu mõlemapoolse sooviga. Samuti ei olnud kooselust ühiseid lapsi.

Millega Vanda edasi tegeles, jäi minu uurimise alt välja. Allikate puudumise tõttu ei ole õnnestunud teada saada ka tema surmaaega. Perekonnanime Kaiv kandis ta aga veel 1936. aastalgi.¹⁴⁰ Hilisemat suhtlust nende vahel arvatavasti ei olnud ning Kaiv ise jättis oma pärastistes elulookirjeldustes esimese abielu mainimata, kirjeldades vaid kooselu oma teise naise, Salme Väinojaga (kuni 1935. aastani Vornik). Abielluti Kaivu Austraalias oleku ajal Sydneys 12. veebruaril 1939. aastal.¹⁴¹ Erinevalt oma mehest elas Salme kõrge eani (eluaastad 1914–1999). Sellest kooselust sündis kaks last: Maret Ann (1945–1992) ja Johannes Peeter (sündinud 1948).

---

¹³⁷ ERA, f. 1356, n. 2, s. 1239. Siseministeeriumi teenistuskiri. Kaiv, Johannes, lk 5

¹³⁸ EAA, f. 2100, n. 1, s. 4108. Tallinna linna politsei VI jaoskonna ülema ärakiri Johannes Kaivu abiellumise kohta, lk 17

¹³⁹ ERA, f. 1357, n. 2, s. 4013. Tallinna-Haapsalu rahukogu kohtuotsus 27. mail 1933, lk 11

¹⁴⁰ ERA, f. 3653, n. 11, s. 11408. Teatis pantõiguste kustutamiseks. Vanda Kaivu kohta. 3. juuli 1936, lk 7

¹⁴¹ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Johannes Kaivu kiri R. Rocker`le, 7. märts 1944

3.3 Tartu Ülikooli õigusteaduskond

Siseministeeriumi teenistuses olemise ajal lõpetas Kaiv Tartu Ülikooli õigusteaduskonna. Õigusteaduskonda astus ta 25. oktoobril 1920. aastal,¹⁴² kuid veel pool aastat varem polnud Kaiv oma eriala valikus sugugi kindel. Nimelt leiab arhiivist Kaivu kirja Tartu Ülikooli rektorile, kus ta palus ennast keemiaosakonda esimese kursuse üliõpilasena vastu võtta.¹⁴³ Raske on hinnata, kas selle põhjuseks olid Riias alustatud sama eriala õpingud.

Samas võib taas olla tegemist sõjaväega seonduva küsimusega. Nimelt palus ta saadetud avalduses, et niipea, kui ta keemia erialale on vastu võetud, saata endale tunnistus sõjaväeteenistusest vabastamise kohta.¹⁴⁴ Täpsemad andmed paraku puuduvad. Küll aga on võimalik leida dokument, mis kinnitab Kaivu sõjaväest ajapikenduse saamist.¹⁴⁵ See konkreetne tunnistus pärineb juunist 1920. Samas ei saa kinnitada, et Kaivu keemia erialale astumine ja sõjaväest pikenduse saamine oleksid omavahel seotud. Põhjuseks, miks Kaiv pikenduse sai, on mainitud lihtsalt demobilisatsiooni. Lõplikult arvatakse Kaiv reservi 1922. aasta märtsist.¹⁴⁶

19. oktoobriks 1920 on Kaiv õpingute suhtes juba meelt muutnud ja palus ennast arvata õigusteaduskonda¹⁴⁷. Seal jätkas ta õpinguid kuni selle lõpetamiseni 1924. aastal.

Õpingute ajal taotles Kaiv stipendiumit USAs asuvasse Princetoni Ülikooli.¹⁴⁸ Nimelt oli tollal ühel Eesti üliõpilasel Ameerika Ühendriikidesse stipendiumi saamise võimalus, millest Kaiv samuti kinni haaras. Keeruline hinnata, kas tema jaoks oli tegemist halva uudisega, kuid valituks ta ei osutunud ning teda ei aidanud isegi toonase siseministri Karl Einbundi soovituskirj.¹⁴⁹ Kaivu õpingud ja karjäär välismaal lasid teda veel mõned aastad oodata. Siinkohal

---

¹⁴² EAA, f. 2100, n. 1a, s. 78. Kaivu õpiraamat, lk 21

¹⁴³ EAA, f. 2100, n. 1, s. 4108. Kaivu kiri Tartu Ülikooli rektorile; 28.veebruar 1920, lk 2

¹⁴⁴ EAA, f. 2100, n. 1, s. 4108. Kaivu kiri Tartu Ülikooli rektorile 28.veebruar 1920, lk 2

¹⁴⁵ EAA, f. 2100, n. 1, s. 4108. Vabastamise tunnistus. 23. juuni 1920, lk 4

¹⁴⁶ EAA, f. 2100, n. 1, s. 4108. Vabastamise tunnistus; 28. märts 1922, lk 14

¹⁴⁷ EAA, f. 2100, n. 1, s. 4108. Kaivu kiri Tartu Ülikooli Nõukogule. 19 oktoober 1920, lk 3

¹⁴⁸ EAA, f. 2100, n. 1, s. 4108. Kaivu kiri Tartu Ülikooli sekretariaadile 15. veebruar 1923, lk 15

¹⁴⁹ EAA, f. 2100, n. 1, s. 4108. K. Einbundi kiri Tartu Ülikooli rektorile. 15. veebruar 1923, lk 16

võib mõelda, kas Kaiv soovis juba noorena Ameerika Ühendriikidesse pääseda, kuhu ta lõpuks Eesti esindajana ka jõudis.

Kokku sooritas ta ülikooli lõpetamiseks kuusteist eksamit, millest neliteist olid hindele väga rahuldav ja kaks hindele rahuldav.¹⁵⁰ Kaiv lõpetas ülikooli 3. juunil 1924 teise järgu diplomiga, saades võimaluse esimese järgu diplomiks, kui ta kuue kuu jooksul esitab ülikoolile arvestatava kirjaliku töö.¹⁵¹ Kirjalikku tööd ta aga ei esitanud ja nii piirdus ta teise järgu diplomiga.

3.4 Eesti Üliõpilaste Selts (EÜS)

Kaiv oli küll EÜSi liige, astudes liikmeks 1917. aastal,¹⁵² kuid nagu ta ise mainib, võttis seltsi tegevusest osa lühikest aega ja ei pea oma tegevust seal märkimisväärseks¹⁵³. Mingil määral oli tal ka õigus, kuid ometigi EÜSi liikmed, kes olid tema sõbrad, avaldasid temale suuresti mõju ning EÜSi tegevuse kaudu tegeles Kaiv mitmete kõrvaltegevustega.

Kaiv ise oli EÜSi kohta teadmisi saanud juba poisikesena „Sirvilaudade“ vahendusel. Oma osa Kaivu astumisel seltsi liikmeks oli kindlasti ka tema sünnikohas, Puhja kihelkonnas elanud inimestel, kes olid seltsi liikmed juba enne teda. Kaivu seltsi astudes oli näiteks tema hea sõber Jaan Järve seltsi ametnike ridades, kuuludes kirjanduskomisjoni.¹⁵⁴

Tegevliikmeks võeti Kaiv vastu 10. märtsil 1918.¹⁵⁵ Kaiv on ise hiljem maininud, et sai tegevliikmeks tänu oma heale suhtumisele kaasvõitlejate suhtes.¹⁵⁶

Seltsi liikmena võttis Kaiv osa rohkem eraldiseisvatest üritustest – Requiemi ettekandmine Peetri kirikus, Johan Aaviku eesti keele kursused – kuid oli väikese seltskonnaga osaline heategevuslikel üritustel Eesti Rahva muuseumi toetuseks.¹⁵⁷

---

¹⁵⁰ EAA, f. 2100, n. 1a, s. 78. Eksamite ja õppetööde protokoll. Kaiv, Johannes, lk 20

¹⁵¹ EAA, f. 2100, n. 1a, s. 78. Ajutine tunnistus. 6. juuni 1924, lk 31

¹⁵² EAA, f. 1767, n. 1, s. 58. EÜS-i liikmed. 1917. aasta II pool, lk 81

¹⁵³ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile 29. aprillil 1963

¹⁵⁴ EAA, f. 1767, n. 1, s. 74. EÜS-i kirjatoimetaja aruanne. 1917. aasta II pool, lk 38

¹⁵⁵ EAA, f. 1767, n. 1, s. 58. EÜS-i Kutsutud erakoosolek 10.märtsil 1918, lk 89

¹⁵⁶ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile 29. aprillil 1963

¹⁵⁷ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri Leo Urmile 29. aprillil 1963

Kaiv ise on toonud oma erilise mitteaktiivsuse põhjusena välja soovi ülikool kindlasti õigel ajal lõpetada. Peale selle vaevasid teda rahalised raskused ning nii tuligi tal hoiduda erinevatest seltsi ametitest ja ka enamikest koosolekutest. Viimaste kohta on Kaiv öelnud, et need olla osade liikmete kõneosavuse treenimise kohaks ja venivat liiga pikaks. Lisaks tuleb arvestada, et tegu oli pingelise ajajärguga, mis takistas ka EÜSi tegevust. Seda on seltsi liikmed ise hiljem maininud.¹⁵⁸ Side EÜSga katkes Kaivu tööle asumisel Toitlusministeeriumisse.

EÜSi vilistlaseks astumise soovi avaldas Kaiv septembris 1924. aastal, kui oli lõpetanud kevadel ülikooli. Ta arvataksegi vilistlaste nimekirja.¹⁵⁹ Avalduses mainis ta ausalt, et oli küll seltsi tegevliige, kuid tõmbus lõpuaastatel eemale. Samuti mainis Kaiv kirjas, et tal oli EÜSi ees umbes kahetuhandemargane võlgnevus, mille ta likvideerib.¹⁶⁰

Miks oli Kaivu jaoks vajalik vilistlaste nimekirja pääsemine, võib muidugi ainult oletada. Tuleb tunnistada, et oma teisel ülikooli perioodil (1920–24) Kaiv seltsi tegevusest osa ei võtnud. Imselt võis tegu olla tema hõivatusega Siseministeeriumis. Samas võis olla see ka Kaivu teadlik soov mitte lasta ennast kaasa tõmmata sündmustesse, milles ta tegelikult osaleda ei soovi. Meenutagem siinkohal Kaivu eelnevat sattumist Pärnu Postimehe kaastöötajaks ja tema tõmbamist Vabadussõtta. Võib-olla oli vilistlaseks saamise soovi ja advokatuuri astumise vahel mingisugune seos, sest need sündmused olid samal ajal. Samas võib olla tegu lihtsalt asjade loomuliku jätkuga ning Kaiv otsustas, et kui ta nagunii seltsi liikmete nimekirjas üliõpilasena oli, siis võiks ennast ka seltsi vilistlaseks ümber vormistada.

Kõigele vaatamata peeti Kaivu vilistlasena meeles kuni tema surmani. Seltsi väljaannetes ilmus artikkel nii tema 60. aasta juubeliks¹⁶¹ kui ka Voldemar Kõivi järelehüüe pärast tema surma.¹⁶² Lisaks jõudis Kaiv ise avaldada veidi enne oma surma artikli samas ajakirjas.¹⁶³

---

¹⁵⁸ Grönberg, Artur. **Eesti Üliõpilaste Selts 100 aastat. 1870–1970.** Toronto 1971, lk 65–70

¹⁵⁹ EAA, f. 1767, n. 1, s. 282. EÜS-i vilistlaste nimestik lk 81

¹⁶⁰ EAA, f. 1767, n. 1, s. 643. Kaivu kiri Eesti Üliõpilaste Seltsile; 18. november 1924, lk 3

¹⁶¹ Kargaja, Viktor. **Johannes Kaiv'i 60. sünnipäevaks.** *EÜS Paguluses*. Nr 17, juuli 1957, lk 18–20

¹⁶² Kõiv, Voldemar. **Vil! Johannes Kaiv. In Memoriam.** *EÜS Paguluses*. Nr 39, mai 1966, lk 4-5

¹⁶³ Kaiv, Johannes. **Rahvaste vabaduse alustest;** *EÜS paguluses*. Nr 38, lk 10–12

4. Kohtuministeerium

Kohtuministeeriumis töötas Kaiv pikka aega, kuni tema määramiseni Austraaliasse 1935. aastal. Kohtuministeerium töötas eraldiseisva asutusena 1929. aastani. 1929-1934. aastal tegutseti Kohtu- ja Siseministeeriumina ning sealt edasi taaskord eraldiseisva asutusena.

4.1 Üldine tegevus Kohtuministeeriumis

Johannes Kaiv määrati Kohtuministeeriumi Kodifikatsiooni osakonna nõunikuks 1. oktoobrist 1925. aastal.¹⁶⁴ Siseministeeriumist lahkus Kaiv omal soovil.¹⁶⁵ Ametisse asumise järel tekkis Kaivul probleem oma eelmise tööandja, Siseministeeriumiga. Nimelt oli kõikidele riigitöölisele ette nähtud lisatasu poole kuupalga ulatuses.¹⁶⁶ Oli aga tõlgendamise küsimus, kas lugeda ülemääraseid ametnikke riigiteenistusse kuuluvaks või mitte. Kaiv oli seisukohal, et lisatasu tema viimase Siseministeeriumis töötatud perioodi eest tuleks maksta, kuna puudub määrus, mis ütleb, et ülemäärased ametnikud ei kuulu riigiteenistujate hulka.¹⁶⁷ Kohus aga leidis, et ei ole jälle seadust, mis ütleks, et ülemäärastel ametnikel oleksid riigiteenistujate õigused.¹⁶⁸ Kaiv jõudis lõpuks oma kaebusega Riigikohtuni välja. Põhjust küll ei tea, kuid 1926. aasta aprilli lõpus toimunud istungile, kus küsimus uuesti arutlusele tuli, jättis Kaiv kohale ilmumata, mispeale kohus oma eelneva otsuse jõusse jättis.¹⁶⁹ Imekspandav on see, et Kaiv saavutas lõpuks oma tahtmise. Nimelt tegi kohtuminister Tõnis Kalbus mai lõpus ettepaneku Vabariigi Valitsusele, et Kaivu ametiaeg ülemäärase ametnikuna Siseministeeriumis loetaks riigiteenistuses oldud aja hulka.¹⁷⁰ Vabariigi Valitsus kinnitaski ettepaneku 4. juunil 1926. aastal.¹⁷¹

---

¹⁶⁴ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Kohtuministri käskkiri; 27. september 1925, lk 53

¹⁶⁵ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Siseministeeriumi käsukiri nr 64, §1, lk 50

¹⁶⁶ ERA, f. 1356, n. 2, s. 1239. J. Kaivu kaebus kohtuministri 3. novembri 1925 otsuse peale, lk 1

¹⁶⁷ ERA, f. 1356, n. 2, s. 1239. J. Kaivu kaebus kohtuministri 3. novembri.1925 otsuse peale, lk 1

¹⁶⁸ ERA, f. 1356, n. 2, s. 1239. Kohtuministeeriumi nõuniku kiri J. Kaivule 7. november 1925, lk 6

¹⁶⁹ ERA, f. 1356, n. 2, s. 1239. Kohtuistung protokoll J. Kaivu kaebuse kohta 30. aprill 1926, lk 21

¹⁷⁰ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Kohtuministri kiri Vabariigi Valitsusele. 31. mai 1926, lk 66

¹⁷¹ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Vabariigi Valitsuse otsus. 4 juuni 1926, lk 67

Iseenesest ei olegi sündmusel kui sellisel erilist tähendust, kuid tõin selle siinkohal välja, et näidata Kaivu visadust endale sobiliku tulemuse saavutamisel. Sarnast sihikindlust on märgata ka tema hilisemas elus, kui ta töötas juba New Yorgis.

Kodifikatsiooniosakonnas sai Kaiv tuttavaks Karl Selteriga, kellega arenesid välja sõbralikud suhted. Selter ja Kaiv olid õppinud mõlemad Tartu Ülikoolis õigusteaduskonnas. Kuigi võiks eeldada, et kahe mehe kohtumine võis esmakordselt aset leida just õpingute ajal, siis Selter on hiljem maininud, et kohtuti 1927. aastal kohtuministeeriumipäevil, kui ta samuti kodifikatsiooniosakonda tööle asus.¹⁷²

Kodifikatsiooniosakonna töö seisnes olemasolevate seaduste ja eeskirjade selgitamises ja nende eeskirjade grupeerimises ja väljaandmises ning väljaandmise hõlbustamises.¹⁷³ Selleks tuli läbi vaadata Vene Seaduste Kogu ja muud eelmise valitsuse ajal siin kehtinud seadused.

Peamine aeg Kohtuministeeriumis töötamise ajal kulus Kaivul merekomisjoni töös osalemisele, millest tuleb juttu allpool. Lisaks sellele osales ta 1928. aastal Rahvasteliidu poolt ette nähtud rahvusvahelise õiguse seaduse kodifitseerimises Välisministeeriumis 26. aprillil.¹⁷⁴ Samuti sai Kaiv kohtuministeeriumis töötamise ajal proovida puhkuse asendajana tegutsemist kõrgematel ametikohtadel, sedakorda kodifikatsiooniosakonna juhatajana ja Riigi Teataja vastutava toimetajana.

Kohtuministeeriumis töötamise aega mahtus ka 21. juunil 1928. aastal Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud kohtuministeeriumi ettepanek moodustada erikomisjon Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldusseaduste ümbertöötamiseks, mille üheks liikmeks sai Kaiv.¹⁷⁵ Lisaks Kaivule kuulusid komisjoni kohtuminister Tõnis Kalbus, kohtuministri abi August Mahoni, riigisekretär Artur Terras ning siseministeeriumi peasekretär Eugen Maddison.¹⁷⁶ Seadustes oli siiani määramata valitsusaparaadi täpsem asjaajamise kord ja

---

¹⁷² Selter, Karl. **Karl Selter: Eesti Vabariigi esindaja Am. Ühendriiges.** *Stockholms-Tidningen*. Nr 157, 10. juuli 1957, lk 2

¹⁷³ ERA, f. 76, n.15, s. 635. Kodifikatsiooniosakonna nõuniku ettekanne kohtu- ja siseministrile, lk 1

¹⁷⁴ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Välisministeeriumi kiri kohtuministrile. 14. aprill 1928, lk 76

¹⁷⁵ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Kohtuministeeriumi ettepanek nr 650 ja vabariigi valitsuse kinnitus, lk 73

¹⁷⁶ ERA, f. 76, n. 15, s. 87. Kohtuministri ettepanek komisjoni moodustamiseks nr. 650. 16. juuni 1928

erinevate osakondade ülesanded. Loodud komisjoni ülesandeks saigi selle väljatöötamine.

26. juulil 1928. aastal saatis kohtuminister Kalbus kirja Välisministeeriumile, et Kaivule saaks välja antud ministeriaalpass, kuna ta sõidab Kohtuministeeriumi ülesandel välismaale,¹⁷⁷ kusjuures Kaiv sõitis välismaale nii 1928. aastal, kui ka järgnevatel aastatel oma puhkuse ajast. Täpsem tegevus seal ei ole kahjuks teada, kuid see tundub olevat seotud merekomisjoni tööga.

Kaivu eluloolistest märkmetest võib leida, et ta käis ennast rahvusvahelise õiguse alal täiendamas Rahvusvahelise Õiguse Instituudis Rahvusvahelise Kohtu juures Haagis.¹⁷⁸ Tegu oli arvatavasti täiendkoolitusega. Oma kirjutatu kohaselt käis ta Haagis 1927. aastal.¹⁷⁹

Kui nüüd vaadata tema karjääri sel perioodil, siis Kohtuministeeriumi juures töötades sai ta õpingutes osaleda vaid puhkuse ajal. Kaiv oli sel aastal puhkusel 16. juunist 15. juulini¹⁸⁰ ning see võis olla piisav, et täiendkoolitusest osa võtta. Kuigi konkreetsed teated selle kohta, et Kaiv oma puhkuse ajast välisriikides lähetustel viibib, ilmuvad nagu juba mainitud, alles järgmistel aastatel, ei ole välistatud, et ta võis välismaal käia ka juba varem.

Mainimata ei saa jätta, et just 1928. aastal, hakatakse Kaivu hindama ka Välisministeeriumis. Teda palutakse kui Rahvasteliidu poolt plaanitavat rahvusvahelise õiguse seaduse kodifitseerijat.¹⁸¹ Selliseid teadmisi võis Kaiv omandada just Haagi Rahvusvahelise Õiguse Instituudi juures. Enne Kaivu USAsse siirdumist ei ilmne aga kasutatud allikatest, et Kaiv ennast Haagis täiendamas oleks käinud.

Kohtuministeeriumis töötamise kõrvalt asus juunist 1931 Kaiv lepingu alusel tööle ka Teedeministeeriumis, kus on ametis konsultandina. Ta nõustas Teedeministeeriumi juriidilistes küsimustes ning osales vajadusel seal toimuvatel koosolekutel ja nõupidamistel.¹⁸²

---

¹⁷⁷ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Kohtuminister T. Kalbuse kiri välisministeeriumile 26. juuli 1928, lk 75

¹⁷⁸ ERAF, f 9619 n. 1, s. 1. Märkmeid Johannes Kaivu eluloost, K. 15

¹⁷⁹ ERAF, f 9619, n. 1, s. 5. Kaivu kiri R. Rocker'ile. 7. märts 1944

¹⁸⁰ ERAF, f. 957, n. 8, s. 1713. Kohtuministri käsukiri nr 17. 15. juunil. 1927, lk 71

¹⁸¹ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Välisministeeriumi kiri kohtuministrile. 14. aprill 1928, lk 76

¹⁸² ERA, f. 49, n. 1, s. 775. Teedeministeeriumi leping hr J. Kaivuga. 8. juuni 1931, lk 1

Veel oma Kohtuministeeriumi karjääri lõpu eel, 2. augustil 1935. aastal, määratakse Kaiv Kopli Kinnisvaravalitsuse Nõukogu liikmeks.¹⁸³ Seal sai ta olla küll lühikest aega, kuna siirdus õige pea puhkusele ja seejärel Austraaliasse.

Nimelt palus Kaiv 29. augustil kuu aega, 1. oktoobrini, erakorralist palgalist ning seejärel kuus kuud palgata puhkust.¹⁸⁴ Kinnitus saabus samuti.¹⁸⁵ Erakorralise palgalise puhkuse palus Kaivule määrata kohtuminister Johan Müller, kuna Kaiv olla pikalt riigiteenistuses olnud.¹⁸⁶ Selleks ajaks on juba selge tema siirdumine Austraaliasse, mis leidis ametliku kinnituse 26. augustil, mil välisminister Julius Seljamaa kinnitas vastavasisulise käskkirja.¹⁸⁷

Septembri alguses saab Kaiv III klassi Kotkaristi kodanlike teenete eest¹⁸⁸ ning veidi hiljem, 13. septembril, esitab ta avalduse Kohtuministeeriumist ametist vabastamiseks.¹⁸⁹

Kui erakorraline palgaline puhkus kuu aega enne uuele ametikohale siirdumist on majanduslikult mõisteta, siis esialgu lisaks kuue kuulise palgata puhkuse küsimine tekitab mõningaid küsimusi. Arvatavasti jättis Kaiv Kohtuministeeriumi töökoha omale esialgu varuvariandina, juhul kui Austraaliasse määramisel kõik plaanipäraselt poleks läinud.

4.2 Mereseadused

Üheks tähelepanuväärsemaks panuseks Kohtuministeeriumis töötamise ajal tuleb pidada Johannes Kaivu tollastes mereseaduste väljatöötamises osalemist. Kuigi seaduste väljatöötamisega oldi alustatud varem, siis keskenduksin siinkohale vaid sellele perioodile, mil tööst võttis osa ka Kaiv. Ta määrati mereseaduste komisjoni liikmeks kohtuminister Johannes Sepa käskkirja

---

¹⁸³ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Riigivanema otsus nr 646. 2. august 1935, lk 112

¹⁸⁴ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Johannes Kaivu kiri kohtuministrile. 28. augustil 1935, lk 114

¹⁸⁵ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Kohtuministri ettepanek nr 999 ning vabariigi valitsuse otsus 4. septembril 1935. Lk 116

¹⁸⁶ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Kohtuministri kiri Vabariigi Valitsusele. 29. august 1935, lk 115

¹⁸⁷ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Välisministri käsk nr 3041. 26. august 1935. Kaivu määramine auasekondsuliks Sydneys, lk 127

¹⁸⁸ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Kaitseliidu peastaabi kiri kohtuministeeriumi sekretärile. 4. september 1935, lk 117

¹⁸⁹ ERA, f. 957, n. 8, s. 1713. Kohtuministri ettepanek nr 1080 ning vabariigi valitsuse otsus. 13. september 1935, lk 121

alusel 15. oktoobril, 1926. aastal.¹⁹⁵ Otsuse kinnitab Vabariigi Valitsus 20. oktoobril.

Selleks hetkeks oli komisjonil juba olnud töös „Merimeeste Kodu“ seaduse eelnõu ning „Merimeeste seaduse eelnõu.“ Nendest esimese seaduse eesmärk oli laevanduses tegutsevate isikute ühendamine liitudeks. Liit registreeriks teenistujaid, peaks arvestust sõjaväekohuslaste üle, annaks vajadusel nende kohta teavet laevajuhtidele ja korraldaks laevateenistujate tööle värbamist. Samuti reguleeriks maksudest laekuvaid vahendeid, muretseks vajadusel abi hätta jäänud meremeestele, korraldaks nende raamatukogude ja ühingute tegemisi ja aitaks vajaduse korral leida liikmetele tööd. „Merimeeste seaduses“ kirjeldati erinevate lepingute sõlmimise korda, näiteks töötaja palkamisel, samuti palga maksmist ja selle arvestamise korda, töötajatele mõeldud sotsiaalkindlustusi ning nende teenistusest vabastamist.

Kaivu liikmeks astumise hetkel oli mõlema seaduse väljatöötamisega tegeldud, kuid need polnud veel jõustunud. Seda, et nende seaduste kiire rakendamine oli vajalik, annab märku ka Eesti Laevajuhatajate Seltsi esimehe August Gustavsoni kiri, milles ta loodab eelpool mainitud seaduste peatset jõustamist.¹⁹⁶ Kaiv oli oma õiguslase ettevalmistuse poolest kindlasti oluline täiendus komisjoni töö tõhustamisel.

Järgnevalt, 1927. aasta veebruaris, esitas meriseaduste komisjon kohtuministrile „Kaubalaeva deki juht- ja meeskonnasõidu seaduse“ eelnõu.¹⁹⁷ Seaduses olid määratud laevade liigid, laevas töötavate isikute kutsejärgud, koosseis ning seaduse elluviimise kord.¹⁹⁸

Järgmine seadus võeti töösse aprillis, 1927. aastal, mil alustati „Merimehe tööaja seaduse“ ettevalmistamisega. Selle esitamise ettepanekule kirjutas komisjoni esimehe eest alla Johannes Kaiv.¹⁹⁹ Järgmisel kuul esitati eelnõu Riigikogule kinnitamiseks. Seadus määratles meremehe tööaja nii maal kui ka merel, ületundide tasustamise ning ettenähtud karistused.

---

¹⁹⁵ ERA, f. 76, n. 2, s. 328. Kohtuministri ettepanek nr. 4344, lk 25

¹⁹⁶ ERA, f.76, n. 2, s. 328. Eesti Laevajuhatajate seltsi esimehe August Gustavsoni kiri kohtuministrile 14. jaanuar 1927, lk 74

¹⁹⁷ ERA, f. 76, n. 2, s. 328. Mereseaduse komisjoni esimehe O. Tiefi kiri kohtuministrile 17. veebruaril 1927, lk 111

¹⁹⁸ ERA, f. 76, n. 2, s. 328. Kaubalaeva deki juht- ja meeskonnasõidu seadus, lk 114–123

¹⁹⁹ ERA, f. 76, n. 2, s. 329. Ettepanek kohtuministrile. 7. märtsil 1927

Komisjonil olid töös mitmed teisedki eelnõud, millel siinkohal pikemalt ei peatuks. Nimetaksin siiski mõned: Eesti lipu tõstmise õigus, lootsiasjanduse, meripäästmise ja uppunud varanduste seadus, merikindlustuse, merimeeste kompetentsi, avariide, laeva veolepingute, laevade asiõiguslikuse seadused.

Töötati koosseisus kohtuminister Otto Tief, kaubandus-tööstusminister Karl Kornel, vannutatud advokaat Ilmar Tannebaum, insener Ernst Masik, välisministeeriumi juriidilise büroo juhataja Aleksander Warma ja kohtuministeeriumi nõunik Kaiv. Kohtuminister kirjeldas, et komisjoni liikmed on töö mahukuse tõttu liialt hõivatud ning palub 1927. aasta kevadel nimetada vabariigi valitsusel abiks veel ka Ants Piibu, vannutatud advokaadi abi Martin Grosholmi ning Mihkel Punga. Kõik eelnimetatud mehed ise on selleks hetkeks juba nõusoleku andnud.²⁰⁰ Riigivanem Jaan Teemant kinnitas selle ettepaneku.²⁰¹

Mereseaduste komisjonis jälgiti ka välismaal välja antud samalaadseid seadusi ja kohandati need võimaluste piires kohalike seadustega vastavaks, muuhulgas vaadeldi näiteks Skandinaavias ja Inglismaal välja antud mereseadusi.²⁰²

4.3 Õiguslased artiklid ajakirjanduses

Ajakirjanduslikud artiklid hakkavad Kaivult ilmuma Siseministeeriumis töötamise ajal. Esimese sellekohase saab leida 1922. aasta Eesti Politseilehest, kus temalt ilmub kaheosaline kirjutis temal „Avalikkudest lõbustustest“²⁰³ Seal andis ta ülevaate, mida teater ja kino kui peamised avalikud lõbustasutused järgima peaksid. Seda kõike on tehtud trükiseaduse vaatepunktist, kuna Kaiv ise töötas vastavas osakonnas. Ülevaates on ühtlasi puudutatud avalikke söögikohti jm

---

²⁰⁰ Era, f. 76, n. 2, s. 329. Kohtuministri ettepanek Vabariigi Valitsusele. 28. mai 1927.

²⁰¹ Era, f. 76, n. 2, s. 329. Vabariigi valitsuse otsus 28. mail 1927. Kohtuministri ettepaneku nr 531 kohta

²⁰² ERA, f. 76, n. 2, s. 328. Mereseaduskomisjoni erinev kirjavahetus, lk 104–109

²⁰³ Kaiv, J. **Avalikkudest lõbustustest**. *Eesti Politseileht*. Nr 41/42. 3. oktoober 1922, lk 685–687 ning nr 43. 9. oktoober 1922, lk 711–714

lõbustusasutusi.²⁰⁴ Sama aasta lõpus ilmub Kaivult veel kokkuvõte, mida ütleb seadus leitud asjade kohta.²⁰⁵

Eesti Politseilehest saabki peamine koht, kus ilmuvad Kaivu selgitused erinevate seaduste kohta. Huvitav on märkida, et kirjutised ei lõpe ka sel perioodil, mil ta ei olnud enam Siseministeeriumi koosseisus. Nii ilmuvad artiklid Eesti Politseilehe 1924. aastal 6. septembril, 18. oktoobril ja 15. novembril ilmunud lehtedes. Kaivu hilisemates elulugudes on väidetud, nagu oleks ta töötanud eralepingute alusel advokaadina töötamise ajal seaduseelnõude koostajana.²⁰⁶ Mingisuguseid selliseid lepinguid aga mina paraku leidnud ei ole. Samuti ei ole seda märgitud tema teenistuskirjades.

Võib oletada, et need artiklid olid juba varem valmis kirjutatud, sest pärast novembrikuist artiklit tuleb pikem paus sisse ning järgnev kirjutis ilmub aprillis 1925, mil Kaiv oli taaskord Siseministeeriumi töötajate nimekirjas.

Kirjutisi avaldab Kaiv Eesti Politseilehes süsteemselt kuni 1926. aastani, misjärel tekib sisse paus (1927–1930). Sellesse perioodi mahuvad mitmed õigusosalased raamatud. Avaldamised perioodilistes väljaannetes jätkuvad taas 1931. aastal nüüd juba uue nimega ajakirjas Eesti Politsei ning 1933. aastast, pärast Teedeministeeriumiga lepingulistesse suhetesse astumist ka ajakirjas Laevandus ja Kalandus.

Politseilehes ilmunud artiklite teemade valik on küllaltki lai. Selgelt on eristuvad kaks perioodi: Siseministeeriumis ja Kohtuministeeriumis töötatud aeg. Esimesel ajavahemikul ilmuvad artiklid trükiseaduse alalt, loodus- ja muinsus- ning tulekaitsest, vanglate ja politsei valvest jne. Hilisemates kirjutistes on juba enam tunda spetsiifilisemat lähenemist. Artiklid administratiivaktide muutmise, riigivõimust ulgumerel, territoriaalvetest, meresadamate õiguslikust seisukorrast iseloomustavad juba täpselt valdkonda, millele Kaiv juba selleks ajaks keskendunud oli.

---

²⁰⁴ Kaiv, J. **Awalikkudest lõbustustest.** *Eesti Politseileht.* Nr 41/42. 3. oktoober 1922, lk 685–687 ning nr 43, 9. oktoober 1922, lk 711–714

²⁰⁵ Kaiv, J. **Leitud asjadest.** *Eesti Politseileht* nr 55/56. 31. detsember 1922, lk 908–909

²⁰⁶ **E. V esindaja J. Kaiv 60-aastane.** *Vaba Eesti Sõna.* Nr. 27, 4. juuli 1957, lk 4 ja 9

Lisaks eelnevale ilmusid kirjutised ajakirjas Laevandus ja Kalandus ning 1935. aastal veel ka väljaandes Maaomavalitsus. Viimati mainitud ajakirjas kirjutas Kaiv ainult ühel teemal, nimelt administratiivaktidest ja nende mõjust.²⁰⁷

Ajakirjas Laevandus ja Kalandus ilmusid kirjutised 1933–1934. aastal ning tegu oli mereteemaliste artiklitega. Seal kirjutas Kaiv konfliktnormidest, territoriaalmere ulatusest, territoriaalvete õiguslikust seisukorrast ja riigivõimust ulgumerel. Merendusseaduste tundmises omandas Kaiv suure pädevuse ja Karl Selter on hiljem maininud, et ilma Kaivu märkusteta ei võetud riigikogus vastu ühtegi mereteemalist seadust.²⁰⁸

4.4 Kirjutatud raamatud

Kokku võib raamatukogudest leida õiguslaseid raamatuid, mille koostamisel Kaiv ajavahemikul 1928–1935 osaline oli, kaksteist tükki. Kõik raamatud peale ühe erandi on seotud Kaivu põhitööga. Erandiks on 1934. aastal ilmunud raamat Eesti Vabariigi Põhiseadusest.²⁰⁹

1928. aastal ilmus Kaivu kaasosalusel mitu raamatut. Tempelmaksu seaduse²¹⁰ kohta käiv raamat kirjutati koostöös Karl Selteriga, kes oli eelmisel aastal saanud samuti Kohtuministeeriumi nõunikuks. Raamatus on välja toodud kehtima hakkavad muudatused tempelmaksu seaduses. Ülevaade on antud selle maksmise kohustusest, täitmise ajast ja korrast, järelevalvest seaduse täitmise üle ning trahvid seaduse rikkumise eest.

Järgmine, sama aastanumbrit kandev raamat, kirjutas hariduse alal kehtivatest seadustest ja määrustest.²¹¹ Sedakorda ilmus raamat koostöös Ants Kurvitsaga. Kurvits oli samuti lõpetanud Taru Ülikooli õigusteaduskonna ja töötas parajasti Haridusministeeriumi peasekretäri ametipostil. Koos temaga andis Kaiv hiljem välja teisegi samalaadse raamatu, mis ilmus 1932. aastal.²¹² Kaks raamatut

---

²⁰⁷ Kaiv, J. **Administratiivaktide õigusjõust.** *Maaomavalitsus.* Nr 1, 30. jaanuar 1935, lk 9–12 ning nr 2, 28. veebruar 1935, lk 29–30

²⁰⁸ Selter, Karl. **Karl Selter: Eesti Vabariigi esindaja Am. Ühendriiges.** *Stockholms-Tidningen.* Nr 157, 10. juuli 1957, lk 2

²⁰⁹ Kaiv, J; Klesment, J. **Eesti Vabariigi Põhiseadus.** Tallinn 1934

²¹⁰ Kaiv, J. Selter, K. **Tempelmaksu seadus. Seletuste ja lisadega varustanud Joh. Kaiv ja K. Selter. Kohtuministeeriumi nõunikud.** Tallinn 1928

²¹¹ Kaiv, J; Kurvits, A. **Seadused ja määrused hariduse alal.** Tallinn 1928

²¹² Kaiv, J; Kurvits, A. **Hariduseala korraldus.** Tallinn 1932

on oma ülesehituselt võrdlemisi sarnased. Mõlemad on lihtsa ja kergesti mõistetava ülesehitusega. Nendes kirjeldatakse peatükkide kaupa erinevaid haridusasutustes kehtima hakkavaid muudatusi. Käsitletud on õppeasutusi algkoolidest kõrgemate õppeasutusteni välja. Lisaks on eraldi peatükid tervishoiu, ehitusfondide ja toetuste ning töötajate tasu ning sotsiaalseid garantiisid puudutavate küsimuste kohta. 1932. aastal avaldatud raamatus on lisaks ka raamatukogusid, kultuurkapitali ja avalikke ettekandeid vaatlev peatükk.

Politseiseaduste valdkonnas ilmus Kaivult samuti kaks raamatut.²¹³ Seekord on nende autorina märgitud ainuisikuliselt tema. Uuem raamat on ülesehituselt oma eelkäija analoog. Tegemist on mahukate kokkuvõtetega, mis hõlmavad paljusid erinevaid valdkondi. Raamat ei ole pelgalt erinevate seaduste loetelu, vaid annab hea ülevaate ka toonaste ministriumite ja nende allasutuste ülesannete kohta. Lisaks on vaadeldud riigiteenistujate seadust, politsei korraldust, heakorda ja julgeolekut, hoolekannet, tervishoidu ning veterinaariat. Peale selle on kirjeldatud, mis toimub põllumajanduses, metsanduses, tööstuses ja mäeasjanduses, töökaitstes, kaubanduses, ehitustes ja muinsuskaitstes. Kuid vaadeldud valdkonnad ei piirdu ainult sellega ja kõigi vaadeldud teemadega saab tutvuda raamatu sisukorda uurides. Loomulikult ei suutnud Kaiv raamatut üksi kokku panna ja kuigi autorina ilutseb tiitellehel vaid tema nimi, olid talle abilisteks Theodor Teder üldise raudteeseaduse, Julius Vender tsiviilkohtupidamise valdkonna ning H. Vihalemm, rahukohtunikude ja kohtu-uurijate tegevusvaldkondi käsitlevate peatükkide koostamises.

Raamat maaomavalitsuses kehtivatest sundnormidest ilmus koostöös Eugen Maddisoniga,²¹⁴ kes oli õigusteadlane ja töötas toona Riigikogu asjadevalitseja ametikohal. Raamatu osad olid varem juba vihikutena ilmunud ning 1932. aastal ilmus kõike kokkuvõttev teos. Käsitletud on maaomavalitsuste tegevusalasse puutuvaid seadusi ja määrusi alates tervishoiust ja hoolekandest ning lõpetades julgeolekuga.

---

²¹³ Kaiv, J. **Seadused ja määrused politsei alal**. Tallinn 1928 ning Kaiv, J. **Politseiala seadused ja määrused seletustega**. Tallinn 1935

²¹⁴ Maddison, E; Kaiv, J. **Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta**. 1926/1932

Maareformi, maakorralduse ja põllumajanduse alal pani Kaiv kokku samuti kaks raamatut.²¹⁵ Vaadeldud on seadusakte erinevate maade korraldamise kohta, põllumajanduslikke laene, toetusi ning fonde. Teisest küljest ei jäeta puudutamata maaseadust konkreetsemalt, raamat sisaldab maa võõrandamist, autasuks andmist ja hüvitise saamise võimalikkust võõrandatud maa eest.

Koos Ilmar Tannebaumiga pandi kokku avarii ja dispashi seadus.²¹⁶ Tannebaum, kes oli vannutatud dispashöör, suutis omaltpoolt kindlasti suure panuse anda. Raamat ilmus 1932. aastal. Lisaks eestikeelsetele seadustele on raamatus seaduse saksakeelne tõlge ning York-Antwerpeni 1924. aasta reeglid inglise keeles. Raamatu lõpetab eesti-inglise-saksa avariisõnastik. Tehtud on ülevaade avarii mõistest üldisemalt ja seal on dispashi koostamiseks vajalikke teadmisi.

1931. aastal on Kaiv kokku pannud ka tervishoiualaseid seadusi puudutava raamatu.²¹⁷ Selle koostamisel olid Kaivule abiks hariduse- ja sotsiaalministri abi Alfred Mõttus, tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse abidirektor Hans Männik ning farmatseutiline inspektor Rudolf Vallner. Sisuline pool võtab vaatluse alla tervishoiuasutused ja selle personaliga seonduvad küsimused. Vaadeldakse veel veterinaariaalaseid ja apteeke puudutavaid määruseid.

Oma kohtuministeeriumi töötamise aja lõpuperioodil tegi Kaiv koostööd ka Kaitseministeeriumi juriskonsultandi Ernst Leithammeliga, kellega koos avaldati raamat riigi hangete seaduste kohta.²¹⁸ Raamatus antakse riigihanke mõiste, selle läbiviimise kord ning hangete määrused. Lisas on ära toodud väljavõtted Balti eraseadusest (BES). Viimane on ära mainitud, kuna riigihangete seaduses puudus piisav praktika ja vajaduse korral rakendatakse edasi tsiviilõiguse norme ning BES-i kaubanduskombestik kuulub tsiviilõiguse alla.

---

²¹⁵ Kaiv, Johannes. **Seadused ja määrused maareformi, maakorralduse ja põllumajanduse alal.** Tallinn 1930 ning Kaiv, J. **Seadused ja määrused maareformi alal. Ühes riigikohtu otsustest võetud seletustega.** Tallinn 1929

²¹⁶ Kaiv, J; Tannebaum, I. **Avarii ja dispashi seadus.** Tallinn 1932

²¹⁷ Kaiv, J. **Seadused ja määrused tervishoiu ja arstlikul alal.** Tallinn 1931

²¹⁸ Kaiv, J; Leithammel, E. **Riigi hangete seadus.** Tallinn 1935

4.5 Vaade tulevikku

Nagu eelpool mainitud, kirjutas Johannes Kaiv ühe raamatu veel. Raamat vabariigi põhiseadusest tundub olevat samuti õiguslane, kuid vaatleksin seda siiski eelmainitud kirjutistest eraldi. Nimelt koostasid aprillis, 1934. aastal Johannes Kaiv ja Johannes Klesment raamatu Eesti Vabariigi Põhiseadusest.²¹⁹ Kuigi eessõnas on mainitud, et raamatu eesmärgiks ei ole kriitika ja plaaniks on selgitada kehtiva põhiseaduse eeskirju, tekib paratamatult küsimus, mis põhjusel raamat avaldati.

Kui Klesmenti vaated Pätsi teostatud uuele riigijuhtimiskorraldusele tunduvad olevat selged ning soosivad, siis Johannes Kaivu vaateid uuele riigikorraldusele on allikate puudumise tõttu raske hinnata. Kuigi hiljem on väidetud, nagu ta ei arvanud või tal ei oleks olnud tarvidust arvata midagi Pätsist ja tema tegevusest ning Kaivul ei olnud režiimi suhtes ei sümpaatiat ega antipaatiat,²²⁰ siis Kohtuministeriumis töötamine pooleteise aasta vältel pärast režiimi kehtestamist ei luba minul seda päris kindlalt väita. Soov olla poliitiliselt sõltumatu võis aga Kaivul tõesti olla. Nimelt ei kuulunud ta oma elu jooksul ühessegi erakonda.

Küll aga võiks küsida, kas Kaivu Austraaliasse siirdumisel ei olnud uue režiimi kehtestumisel oma osa? Ta on hiljem maininud, et Austraaliasse määramist soovis ta ise.²²¹ Kahjuks ei ole sellekohaseid täpsemaid seisukohti ega vaateid õnnestunud kusagilt leida ning seetõttu jääb täpne tõde siinkohal selgumata.

Niisamuti jääb kirjeldus Johannes Kaivu eluteest siinkohal pooleli. Järgneb eelpool mainitud määramine Austraaliasse, kuigi võib tekkida küsimusi, miks saab selleks isik, kes pole näiteks päevagi Välisministeriumis ega välisteenistuses töötanud. Siinkohal võib osutada tema heale sõbrale ja tuttavale Karl Selterile, kes tunnistab, et toonase majandusministrina oli temal selles määramises oma osa.²²² Nagu ka hilisemal New Yorki nimetamisel Karl Kuusiku asemele.

---

²¹⁹ Kaiv, J; Klesment, J. **Eesti Vabariigi Põhiseadus**. Tallinn 1934

²²⁰ Velliste, Anne. **Ernst Jaaksonile**. Tallinn 2000, lk 85

²²¹ ERAF, f. 9619, n. 1, s. 1, Johannes Kaiv, Curriculum Vitae, K 18

²²² Stockholms-Tidningen. 10.juuli.1957. ERAF, f. 9619, n.1, s.7, K 31

Kaivul oli aga sellele vaatamata häid eeldusi. Tema keeleoskuse pagas oli lai. Sinna kuulusid nii eesti, vene, saksa, inglise kui ka prantsuse keel. Samuti ei tasu alahinnata tema kogemust juristina. Hiljem on ka mainitud, et kuigi tema diplomaatilised oskused polnud parimad, oli võib-olla just juriidilistest teadmistest murrangulistel aegadel ehk isegi rohkem kasu.²²³

---

²²³ Tähistati J. Kaivu juubelit. Vaba Eesti Sõna 18.juuli.1957, lk 9

Kokkuvõte

Kuigi nii mõnedki detailid Johannes Kaivu varasemast eluloost jäid veel ebaselgeks, peaks saama siiski kokkuvõtvalt väita, et mõningase ülevaate see töö siiski andis. Samuti said valgustatud nii mõnedki tema kohta seni teadmata olnud eluetapid ning kirjeldatud ja antud vastused neile eksimustele, mis Kaivu varasema elukäigu vähese tähelepanu tõttu mõnedesse kirjutistesse juba sisse olid jõudnud lipsata.

Peamiseks järeltõlkeks peaksin, et Kaivu elust erinevatel ajaperioodidel saab välja tuua konkreetseid isikuid, kelle toel ja mõjutusel Kaiv tegutses ning karjääri tegi.

Sünnist Tartu Reaalkoolini andsid tooni kohalikud luterlased, kes võimaldasid Kaivule esimesed teadmised ning suunasid teda tehtud valikutele. Järve külakoolis alustatud ning Kavilda ja Puhja kihelkonnakoolis jätkatud haridusteed viib Kaivu oma õpingutes Tartu Reaalkooli, mis saab eelduseks tema astumisele Tartu Ülikooli ning EÜSi.

Tartu Ülikooli ning Vabadussõja ajal Kaivu mõjutajateks saanud EÜSi liikmed ning eriti Jaan Järve löid tema elus uue etapi. Arstiteaduskonnas pooleli jäänud õpingud ja siirdumine Pärnu Postimehe ajalehe toimetusse löid Kaivu jaoks uue olukorra. Võitlus oma vaadete ja eesmärkide nimel, mis ajalehes töötades vajalikeks eeldusteks osutusid, saatsid Kaivu ka tema hilisemas elus. Olgu siinkohal mainitud võitlus saamata jäänud lisatasu eest Siseministeeriumi päevilt. Siia perioodi mahub ka Kaivu tegutsemine Vabadussõjas ning sõja lõpufaasis toetajate najal Toitlusministeeriumisse välja jõudmine.

Sealt edasi jõudis Kaiv oma õpingutega välja õigusteaduskonda, kus omandatud teadmised said tema järgnevas elukäigus määravaks. Siseministeeriumis Karl Einbundi toel jätkatud karjäär riigiteenistuses andis Kaivule häid õiguslaseid kogemusi.

Kohtuministeeriumisse tööle asumine arendab Kaivu tema erialal veelgi ning eriti mereseaduste väljatöötamises osalemine, annab hilisemas elus talle teatava eelise lahendamaks tekkinud õiguslikke küsimusi, mis olid tingitud sellest, et Nõukogude Liit soovis Eesti Vabariigile kuulunud laevu enda käsutusse saada.

Samuti tutvus Kaiv Kohtuministeeriumis Karl Selteriga, kes korraldas Kaivu karjääri jätkumise välismaal. Esmalt ärimehena ning aukonsulina Austraalias, hiljem New Yorgi peakonsulaadis.

Kuigi Kaivu enda osa ning potentsiaali ei saa kindlasti alahinnata, näitab see kirjutis ehedalt, kuivõrd suur tähtsus oli toona ka isikutingil, kellega läviti.

Siinkohal jäid allikate mitteleidmise tõttu uurimuse alt välja Kaivu täpsem tegevus välislähetustel olles ning erialaline täiendamine Haagis. Samuti ei ole võimalik hinnata, milline oli Johannes Kaivu suhtumine Vaikiva Ajastu režiimi. Kui tulevikus õnnestub kellelgi leida erakirju Kaivu ja teda mõjutanud isikute vahel tema varasemast eluperioodist, siis võib samuti välja tulla veel uusi detaile. Kaivu enda dokumentide seast võib leida vaid Teise maailmasõja järgseid kirju, mis tema varasemat eluperioodi ei käsitle. Selle võiksid seada üheks eesmärgiks Kaivu detailsema eluloo koostajad. Teised lahenduseta jäänud küsimused nagu isa isikuga seotud ning varasema haridustee kohapealt õhku jäänud mõningad puuduvad detailid ei tohiks Kaivu elukäigus sedavõrd määravaks osutada.

Eelpool toodud kokku võttes leian, et antud töö täitis sissejuhatuses püstitatud eesmärgid ning andis küllalt hea ülevaate Johannes Kaivu varasemast elust.

Kasutatud lühendid

AOK *Armeeoberkommando*

BES Balti Eraseadus

EÜS Eesti Üliõpilaste Selts

TLÜAR Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu

Kasutatud allikad ja kirjandus

Arhiivallikad

Eesti Ajaloo Arhiiv Tartus (EAA)

F 1262 EELK Puhja kogudus

F 1767 Eesti Üliõpilaste Selts

F 2100 Eesti Vabariigi Tartu Ülikool

F 3461 Tartu Poeglaste Reaalgümnaasium

F 402 Tartu Keiserlik Ülikool

Eesti Riigiarhiiv (ERA)

F 1 Politseitalitus

F 1356 Riigikohus

F 1357 Tallinna Ringkonnakohus

F 1608 Eesti Peakonsulaat New Yorgis

F 19 Toitlusministeerium

F 2124 Vabadussõja Ajaloo Komitee töökomisjon

F 3653 Eesti Maapank

F 49 Teedeministeeriumi Raudteede Talitus

F 4930 Eesti Peakonsulaat Sydneys

F 541 2. Jalaväerügement

F 623 Lennuväerügement

F 66 Riigikontroll

F 76 Kohtuministeerium

F 957 Välisministeerium

Eesti Riigiarhiivi Filiaal (ERAF)

F 9619 Kaiv, Johannes – diplomaat

Kasutatud kirjandus

- Adamson, J. (1930). *Tartu Poeglaste Reaalgümnaasium 1880-1930. (end. Reaalkool).* Tartu: Tartu Poeglaste Reaalgümnaasiumi pedagoogikanõukogu kirjastus.
- Ant, J. (2012). *August Rei – Eesti riigimees, poliitik, diplomaat.* Tartu: Rahvusrhiiv.
- E.V Esindaja J. Kaiv 60-aastane. (4. 7 1957. a.). *Vaba Eesti Sõna*(27), lk 4.
- EELK Urvaste Püha Urbanuse kogudus.* (kuupäev puudub). Kasutamise kuupäev: 5. 3 2014. a., allikas Jaak Walk: urvaste.eelk.ee/urvaste/walk.htm
- EV esindaja J. Kaiv 65-a. (5. 7 1962. a.). *Vaba Eesti Sõna*(27), lk 10.
- Gerdessen, F., Toivo, K., & Tilk, J. (2001). *Aeg. Mehed. Lennukid. Eesti lennunduse ajalugu kuni 1940. aastani.* Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.
- Grönberg, A. (1971). *Eesti Üliõpilaste Selts 100 aastat. 1870-1970.* Toronto: Eesti Üliõpilaste Seltsi Vanematekogu kirjastus.
- Harjula, M. (2009). *Eesti 1914-1922. Maailmasõda, revolutsioonid, iseseisvumine ja Vabadussõda.* Tänapäev.
- Helme, R. (2003). *Sõjategevuse pävaraamat. 2se Eesti jalaväe polgu Sõjategevuse pävaraamat. Alatud: 21/XI. 1918. Lõpetatud: 31/XII. 1919.* Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.
- Hiio, T., & Piirimäe, H. (2007). *Universitas Tartuensis 1632-2007.* Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Jaakson, E. (2011). *Eestile.* Eesti Päevalehe AS.

- Kaiv, J. (3. 10 1922. a.). Avalikkudest lõbustustest. *Eesti Politseileht*(41/42), lk 685-687.
- Kaiv, J. (9. 10 1922. a.). Avalikkudest lõbustustest. *Eesti Politseileht*(43), lk 711-714.
- Kaiv, J. (31. 12 1922. a.). Leitud asjadest. *Eesti Politseileht*(55/56), lk 908-909.
- Kaiv, J. (2. 8 1924. a.). Eraisikute teadaannetest kuritegude kohta. *Eesti Politseileht*(29), lk 465-467.
- Kaiv, J. (15. 11 1924. a.). Kerjamisest kui süüteost. *Eesti Politseileht*(44), lk 705-707.
- Kaiv, J. (29. 3 1924. a.). Nimest. *Eesti Politseileht*(12), lk 185-187.
- Kaiv, J. (18. 10 1924. a.). Politsei walwest. *Eesti Politseileht*(40), lk 641-644.
- Kaiv, J. (6. 9 1924. a.). Wanglad. Mõnda nende ajaloost ning wangishoidmise süsteemidest. *Eesti Politseileht*(34), lk 545-547; 565-567.
- Kaiv, J. (25. 7 1925. a.). Kurjategijate väljaandmisest. *Eesti Politseileht*(29/30), lk 435-437.
- Kaiv, J. (11. 4 1925. a.). Mõnd prostitutsioonist. *Eesti Politseileht*(15/16), lk 225-227.
- Kaiv, J. (30. 5 1925. a.). Politsei õigused ja kohused tulekaitse alal. *Eesti Politseileht*(22), lk 329-332.
- Kaiv, J. (13. 11 1926. a.). Juuremaksu sissenõudmise korrast. *Eesti Politseileht*(46), lk 681-682.
- Kaiv, J. (29. 9 1926. a.). Seadisandlise võimu delegatsioon. *Eesti Politseileht*(39), lk 569-570.
- Kaiv, J. (30. 6 1926. a.). Õigusmõistmise, kohtumõistmise ja valitsemise aktidest. *Eesti Politseileht*(26/27), lk 377-379.
- Kaiv, J. (1928). *Seadused ja määrused politseialal*. Tallinn: Siseministeeriumi Administratiiv-ala kirjastuse väljaanne.

- Kaiv, J. (1929). *Seadused ja määrused maareformi alal. Ühes riigikohtu otsustest võetud seletustega*. Tallinn: Põllutööministeeriumi kirjastus.
- Kaiv, J. (1930). *Seadused ja määrused maareformi, maakorralduse ja põllumajanduse alal. Ühes riigikohtu otsustest võetud seletustega*. Põllutööministeeriumi kirjastus.
- Kaiv, J. (1931). Administratiivaktide muutmisest ja maksvusetusest. *Eesti Politsei*, lk 16-23 ja 87-89.
- Kaiv, J. (1931). Riigivõimust ulgumerel. *Eesti Politsei*, lk 337-347.
- Kaiv, J. (1931). *Seadused ja määrused arstlikul alal. Ühes ringkirjade ja sisujuhtidega*. Tallinn: Kohtu- ja siseministeeriumi Kodifikatsiooniosakonna väljaanne.
- Kaiv, J. (1931). Territoriaalvete õiguslikust seisukorrast. *Eesti Politsei*, lk 410-418.
- Kaiv, J. (1932). Laevade kodakondsusest. *Eesti Politsei*, lk 400-404.
- Kaiv, J. (1932). Lahtede õiguslikust seisukorrast. *Eesti Politsei*, lk 195-200.
- Kaiv, J. (1932). Märkmeid meresadamate õiguslikust seisukorrast. *Eesti Politsei*, lk 277-285.
- Kaiv, J. (1932). Territoriaalvete laiusest. *Eesti Politsei*, lk 27-41.
- Kaiv, J. (1933). Administratiivmenetluse normeerimisest. *Eesti Politsei*, lk 355-360.
- Kaiv, J. (Märts/Aprill 1933. a.). Konfliktnormidest mereveolepingute alal. *Laevandus ja Kalandus*(3/4), lk 26-28.
- Kaiv, J. (2. 5 1933. a.). Lennukite kodakondsusest. *Eesti Politsei*, lk 141-145.
- Kaiv, J. (1933). Lennukite õiguslikust seisust võõras õhuruumis. *Eesti Politsei*, lk 290-296.
- Kaiv, J. (2. 5 1934. a.). Eksterritorialiteedist. *Eesti Politsei*, lk 147-153.

- Kaiv, J. (Juuli/August 1934. a.). Riigivõimust ulgumerel. *Laevandus ja Kalandus*(7/8), lk 68-72 ja 83-84.
- Kaiv, J. (Jaanuar/veebruar 1934. a.). Territoriaalmere ulatusest. *Laevandus ja Kalandus*(1/2), lk 38-44.
- Kaiv, J. (Juuli/August 1934. a.). Territoriaalvete õiguslikust seisukorrast. *Laevandus ja Kalandus*(7/8), lk 49-54.
- Kaiv, J. (1934). Õhusõidu õigusest. *Eesti Politsei*, lk 121-126.
- Kaiv, J. (30. 1 1935. a.). Administratiivaktide õigusjõust. *Maaomavalitsus*(1), lk 9-12.
- Kaiv, J. (15. 3 1935. a.). Nõuete administratiiv-korras sissenõudmisele kuuluvusest. *Eesti Politsei*, lk 85-90.
- Kaiv, J. (1935). *Politseiala seadused ja määrused seletustega*. Tallinn: Autori kirjastus.
- Kaiv, J. (1965). Rahvaste vabaduse alustest. *EÜS Paguluses*(38), 10-12.
- Kaiv, J. (kuupäev puudub). Rahvaste vabaduse alustest. *EÜS Paguluses*(38).
- Kaiv, J., & Klesment, J. (1934). *Eesti Vabariigi Põhiseadus. Seletuste ja tähestikulise sisujuhiga varustanud*. Tallinn: Autorite kirjastus.
- Kaiv, J., & Kurvits, A. (1928). *Seadused ja määrused hariduse alal. Ühes riigikohtu otsustest võetud seletustega ja haridusministeeriumi ringkirjadega ning sisujuhtidega*. Tallinn: Riigi trükikoja kirjastus.
- Kaiv, J., & Kurvits, A. (1932). *Hariduseala korraldus. Seadused ja määrused haridusealal ühes haridus- ja sotsiaalministeeriumi ringkirjade ja juhtnõõridega ning riigikohtu otsustest võetud seletustega*. Tallinn: Riigi trükikoja trükk ja kirjastus.
- Kaiv, J., & Leithammel, E. (1935). *Riigi hangete seadus. Ühes riigi- ja omavalitsuse hangetesse puutuvate muude seadustega ning määrustega, seletustega ja sisujuhtidega*. Tallinn: Autorite kirjastus.

- Kaiv, J., & Selter, K. (1928). *Tempelmaksu seadus. Seletuste, lisadega ja sisujuhtidega varustanud*. Tallinn: Riigi Trükikoja kirjastus.
- Kaiv, J., & Tannebaum, I. (1932). *Avarii ja dispashi seadus*. Tallinn: Väljaandjate kirjastus.
- Kargaja, V. (7 1957. a.). Johannes Kaiv`i 60. sünnipäevaks. *EÜS Paguluses*(17), 18-20.
- Kitvel, T., & Tilk, J. (2003). *Eesti lennukroonika. Tekste ja pilte aastani 1940*. Tallinn: OÜ Aviopol.
- Kõiv, V. (5 1966. a.). Vil. Johannes Kaiv. In *Memoriam. EÜS Paguluses*(39), 4-5.
- Lang, J. (1925). *Tartu Poeglaste Reaalgümnaasium (end. Reaalkool). 1880-1925*. Tartu: Pedagoogikanõukogu kirjastus.
- Lugejatele. (25. 3 1918. a.). *Postimees. Pärnu väljaanne*.
- Maddison, E., & Kaiv, J. (1926/32). *Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta. Eesti Maaomavalitsuste Liidu väljaanne*.
- Medijainen, E. (1997). *Saadiku saatus. Eesti välisministeerium ja saatkonnad 1918-1940*. Tartu: Eesti Entsüklopeediakirjastus.
- Mulla, T., Pillak, P., Trei, J., & Vilbiks, H. (2006). *Eesti välisteenistus. Bibliograafiline leksikon. 1918-1991*. Tallinn: Välisministeerium.
- Mõttus, J., & Kippel, E. (2007). *Uurimusi ja allikmaterjale Eesti sõjaajaloost 5. 2. jalaväepolgu ajalugu*. Tartu: Eesti ajalooarhiiv.
- Orav, M., & Nõu, E. (2004). *Töotan ustavaks jääda... Eesti Vabariigi Valitsus 1940-1992*. Eesti Kirjanduse Selts.
- Pajur, A., & Vunk, A. (2008). *Rahvusriigi süünd Pärnumaal (1917-1919)*. Pärnu: Pajo Trükikoda.
- Peakonsul J. Kaiv 60-aastane. (11. 7 1957. a.). *Meie Kodu*(28), lk 2.
- Praust, V., & Alt-Livland, M. (kuupäev puudub). *Puhja kihelkond. Kirschpiel Kawelecht in Kreis Dorpat*. (V. Praust, Toimetaja) Kasutamise kuupäev:

23. 3 2014. a., allikas Eesti mõisaportaal:
<http://www.mois.ee/kihel/puhja.shtml>

Pärnu Postimees. 1918

Rumor, K. A., & Koostaja Runnel, H. (2009). *Tule ja päikese all. Maaailma lõpus III*. Tartu.

Selter, K. (10. 7 1957. a.). Karl Selter: Eesti Vabariigi esindaja Am. Ühendriiges. *Stockholms-Tidningen*(157), lk 2.

Sõdur. 1919

Tallinna Ülikooli raamatukogu. (kuupäev puudub). Kasutamise kuupäev: 5. 3 2014. a., allikas välisest isikud. Johannes Kaiv:
<http://isik.tlulib.ee/index.php?id=1626>

Tamman, T. (2011). *August Torma – sõdur, saadik, salaagent*. Argo.

Tarvel, E., & Maripuu, M. (2010). *Sõja ja rahu vahel II. Esimene punane aasta*. MTÜ S-Keskus.

Tähistati J. Kaivu juubelit. (18. 7 1957. a.). *Vaba Eesti Sõna*(27), lk Lk 2; 9.

Vahtre, S. p., Pajur, A., & Tannberg, T. j. (2005). *Eesti ajalugu VI. Vabadussõjast taasiseseisvumiseni*. Tartu: Kirjastus Ilmamaa.

Velliste, A. (2000). *Ernst Jaaksonile*. Tallinn: Eesti entsüklopeediakirjastus.

Vilbiks, H. (kuupäev puudub). *Välisministeeriumi kodulehekülg*. (H. Vilbiks, Toimetaja) Kasutamise kuupäev: 5. 3 2014. a., allikas 110 aastat peakonsul Johannes Kaivu sünnist: <http://www.vm.ee/?q=en/node/4392>

Summary

Professional and personal life of Johannes Kaiv until the year of 1935

Johannes Kaiv has worked as a consul and a Consul General of Estonia in years 1939–65 in the New York and has become a significant part of the history of Estonian diplomacy. Unfortunately his personality and service has been so far left out from history research. This paper is focused to the early life period of Johannes Kaiv, before he left to Australia in 1935.

Although there are already some books about the foreign ambassadors in exile, however, despite of his significance, there is no such book about Johannes Kaiv yet. So far he has been mentioned regards to his work period in the USA. Despite his activities before working as a Consul General in New York, there is no such research at all and only the short introductions about his life that are published due to his anniversaries give a vague idea about him, and in some cases these introductions are not adequate or they have shortcomings.

However, it is important to investigate the earlier period of Kaiv's life, because his education and professional contacts in Estonia are the basis of his future success as a consul. The main purpose of the final paper was to understand the earlier period of Johannes Kaiv's life as well as to explain his personality and capacities, which helped him to become the future representative of the Estonian Republic. At the same time the overview is a good bases to compare Kaiv's life with biographies of other diplomats from the same generation, who pursued the similar careers. In addition, the research may become a basis of writing Johannes Kaiv's complete biography in the future.

Johannes Kaiv was born on July 8, 1897 in Mäelt-Loku, Järve village, Puhja parish of Kavilda. He grew up without his father. Kaiv got his primary education in Järve village school, and proceeded his studies in Kavilda and Puhja parish school. In 1912 he arrived to Tartu, where he graduated the Secondary Science School in the year of 1917. In the earlier period of his life Kaiv was

supported by local active members, for example Jaak Walk, who was the clergyman of the Puhja congregation.

His wish was to build a career in medicine, in this reason he started to study medicine in the University of Tartu. However, he had to drop his studies because of the beginning of the World War I and the German occupation. Being a member of the Estonian Student Association, he was sent to Pärnu, where he worked for a newspaper Pärnu Postimees until 1917. One of his missions there was to refuse publishing all the compulsory articles written by German authorities, and Kaiv found ways to cope with that task. Pärnu Postimees was in those times an additional newspaper of Tartu Postimees and its main editor was Karl Einbund, who was also the member of Estonian Student Association. Kaiv had contacts with Einbund later, when he started working in the Ministry of Foreign Affairs.

After working to the newspaper Kaiv tried to study chemistry at Riga University of Technologies, but the Estonian War of Independence (also known as the Liberation War) once again terminated his education and he enrolled to the Estonian Army as a volunteer.

He joined the army in December 1918 in cavalry intelligence support of 2 infantry regiment. In April 1919 he was interested about the service in the Air Squadron, and in May he joined the editorial staff of a military newspaper Sõdur. Since August he was appointed to the Ministry of Education and in December he took up an appointment to a position of a file clerk in the Ministry of Food. His military career and acquired position in the Ministry of Food has raised some issues. The material allows to link his position with the membership in the Estonian Student Association.

Kaiv worked in the Ministry of Food until September 1921 performing duties of a secretary and a chief of the Ministry's clerical office. He also continued the studies at Tartu University, but now in the faculty of law. During the studies Kaiv tried to gain a scholarship to the USA to Princeton University, but he did not succeed. He graduated from the University in the year of 1924 and gained so-called 2. rate diploma. Meanwhile, in 1923 Kaiv got married to Vanda-Elfriide Männik. Their marriage ended in 1933.

In October 1921 Kaiv began to work in the Ministry of Internal Affairs. A head of the Ministry, Karl Einbund appreciated Kaiv's contribution and Kaiv got

an appointment to a position of the government administrative department of publications. Also he replaced the staff during the period of vacations. For example he had to carry the duties of the administrator of affairs and besides that he could work as a member of Radio-Telegraph Committee.

In the year of 1924 the Government decided to reduce the ministerial staff, and in September 1924 Kaiv left his job in the Ministry and began to work as a sworn juror assistant.

In January 1925 Kaiv left advocacy and in March he was back in the Ministry of Internal Affairs in the commission of a special task civil servant.

Since October 1, 1925 until October 1935 Kaiv was working in the Department of Justice as a Member of the Department of Codification of Laws. Working there, Kaiv got acquainted to Karl Selter, with whom he had very friendly relationship. His biggest contribution was a participation in the work of the Marine Committee and planning numerous marine acts. He participated in the work of many other committees as well and in June 1931, he also started working in the Ministry of Transportation. In 1935 Kaiv headed to Australia, where he was acting as Honorary Consul of Estonia.

Although Kaiv did not have diplomatic skills yet, he proved to be efficient due to his ability to speak many languages and a very good knowledge in the field of law.

Kaiv has written for various publications on subjects of law in such magazines as *Eesti Politsei (Estonian Police)*, *Laevandus (Maritime)* and *Kalandus (Fishing)*. He also cooperated with some other authors in the publications of several law books.

Johannes Kaiv's life was influenced by many people. It is possible to name Jaan Järve, Karl Einbund and Karl Selter. The latter also appointed him to the position of the honorary consul in Australia. Johannes Kaiv received training at the Institute of International Law of the International Court at the Hague. He was a member of the Estonian Student Association. In the year of 1935 Kaiv was awarded an Order of the Cross of the Eagle (III class) to give recognition for his merits.

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina **Priit Hunt** (isikukood 38203046028)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose **bakalaureusetöö Johannes Kaivu elu ja tegevus 1935. aastani**,

mille juhendaja on dots Vahur Made,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 19.05.2014

(allkiri)